УРГАСЫН ДЭЭЖЭ—ГҮРЭНДӨӨ

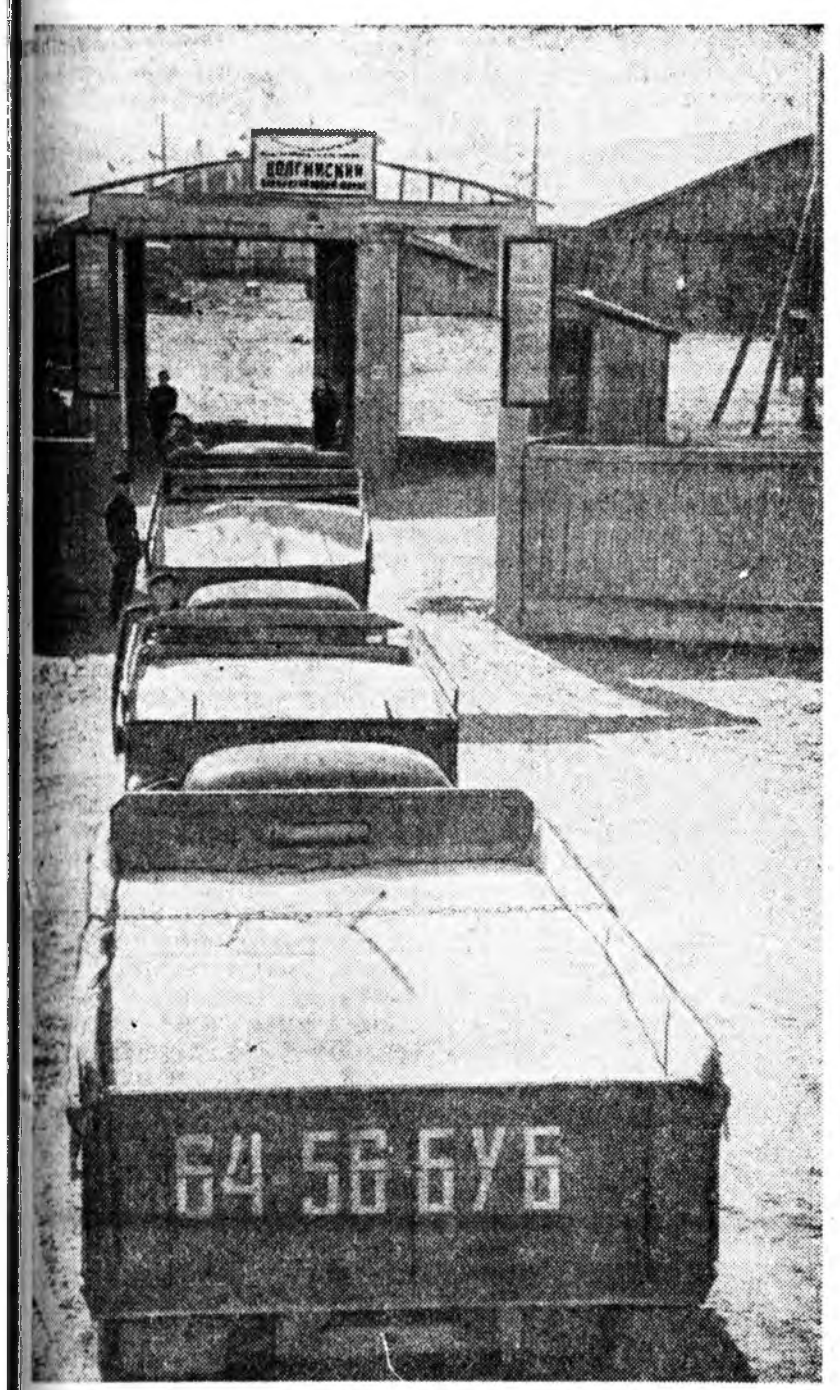

Суулгын бэлэдхэлэй пунктда 10 мянган центнер тараан оробо. Тараанай машинанууд үдэр, һүнигүй гүйлгэлдэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Суулгын бэлэдхэлэй пунктда шэнэ тараан орожо ябана. Лаборантка Г. Невзорова ороoһоной шанар шалгажа байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

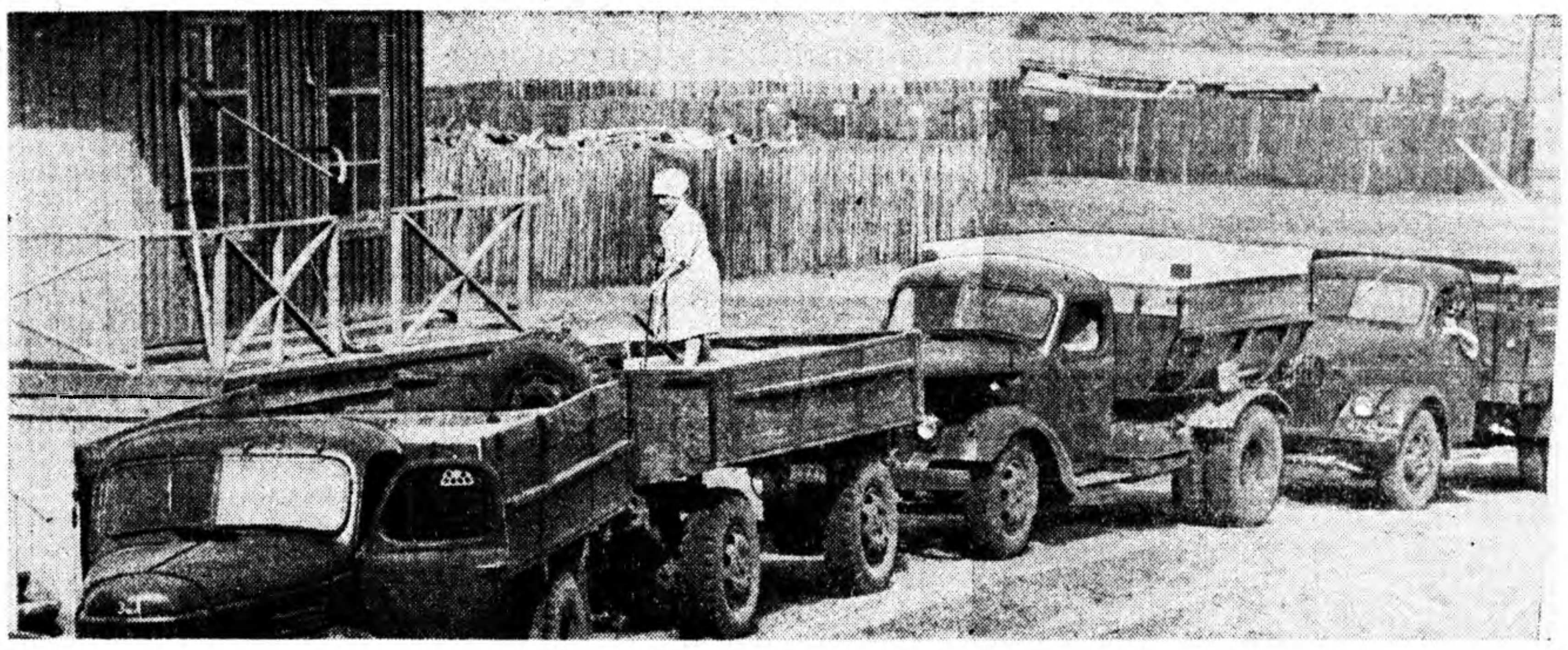

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарина.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 202 (10570) | 1964 оной августын 26, среда | Сэн 2 мүнгэн

ФРАНЦУЗ АРАДТА ХАЛУУН АМАРШАЛГА

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Францин Республикын президент Шарль де Голльдо телеграмма эльгээжэ, немец-фашис эзэмдэгшэдһээ Парижай болон Францин сулоолэгдэһоор 20 жэлэй ойтой дашарамдуулан, үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргэбэ. Хамтын дайсанда эсэргүү тэмсэлэй үеэр Советскэ Союзай, Францин хоорондо дайшалхы хани харилсаанай байгуулагдаһан жэлнүүд совет хүнүүдэй дурасхаалһаа хэзээшье гарахагүй гэжэ телеграмма дотор онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Манай оронуудай, арадуудай хоорондын хани ёһоной харилсаа холбоое хүгжөөлгэ, үнгэрһэн дайнай үеынхидэл адляар, СССР-эй болон Францин аша туһада, Европо ба бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал хангалгын хэрэгтэ харюусаха байһандань этигэнэб гэжэ Н. С. Хрущев тэмдэглэнэ.

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

«Космос-41», «Космос-42», «Космос-43» гэжэ Газарые тойрон ниидэхэ хэмэл одод Советскэ Союзда 1964 оной августын 22-то табигдаа. Нэгэ ракетэ «Космос-42», «Космос-43» ододые замбуулинай замда гаргаба.

1962 оной мартын 16 да ТАСС-ай мэдээсэһэн программын ёһоор, замбуулинай дайдые шэнжэлжэ үргэлжэлхэ научна аппаратура хэмэл одод дээрэ табигданхай.

«Космос-41» гэжэ хэмэл одон иимэ параметрнүүдтэйгээр замбуулинай замда дэгдээгдээ:

— тойрон ниидэлгэнь — 11 час 55 минута;

— Газарһаа эгээн холуур ниидэлгэнь (апогей) 39.855 километр;

— эгээл дүтүүр ниидэлгэнь (перигей) 394 километр;

— экватор тушаа һөөлжүүгээр ниидэлгэнь — 64 градус.

«Космос-42», «Космос-43» гэжэ хэмэл одод иимэ параметрнүүдтэйгээр замбуулинай замда дэгдээгдээ:

— тойрон ниидэлгэнь — 97,8 минута;

— Газарһаа эгээн холуур ниидэлгэнь (апогей) — 1.099 километр;

— эгээл дүтүүр ниидэлгэнь (перигей) — 232 километр;

— экватор тушаа һөөлжүүгээр ниидэлгэнь — 49 градус.

Хэмэл одод дээрэ табигдаһан аппаратура һаадгүй һайнаар хүдэлнэ.

Абтаһан мэдээсэлнүүдые координационно-тоололгын түб шэнжэлнэ.

УРДААЛ ТАРЯАН ТҮСЭБҺӨӨ ГАДУУР

Сэдьхэлнай омог баяраар дүүрэн. Ушарынь гэхэдэ, колхозоймнай таряашад гүрэндэ ороoһо таряа худалдаха түсэбөө августын 24-дэ дүүргэбэ.

1800 гектар ороoһо тарянай 500 гектарынь хуряагданхай. Гүрэндэ таряа тушааха даабарияа дүүргээд, манай колхоз үрэһэ хүрэнгынгөө 70 процентые хаажа абаба.

Таряа хуряалга үргэлжэлһөөр. Манай колхознигууд сентябриин нэгэн хүрэтэр 8000 центнер таряа гүрэндэ худалдаха гэхэ гү, али хоёр түсэб дүүргэхээр шиидээ. Ороoһо тарянаймнай ургаса һайн. Га бүхэнһөө дунда зэргээр 15—17 центнер, һайн ургасатай газарһаань 18 центнер хүрэтэр ургаса хуряагдана.

Комбайнернууд Василий, Николай Фефеловтон, Михаил Гороховский гэгшэд хуряалгын эхилхэһээ хойшо оролдосотой эдэбхитэйгээр ажаллана. Василий Фефелов хүдэлмэриин зургаан үдэрэй туршада 104 гектар шэниисэ хуряагаа, 1685 центнер таряа суглуулан сохёо. Мүн Николай Фефеловшье баһал ехэ таряа хуряажа абаа.

Г. ИВАНОВ,
Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Путь Ленина» колхозой түрүүлэгшэ.

ПАРТИЙНО-ГҮРЭНЭЙ ХИНАЛТА

ХАРЮУСАЛГАГҮЙ ЯБАДАЛ ГҮ, АЛИ ЗЭМЭТЭ ХЭРЭГ ГҮ?

Зэдын үйлэдбэриин управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой нэмжээ үргэн полинууд дээгүүр үдэр, һүниие мэдэнгүй, трактор, машина, комбайнууд гүйлдэнэ. Таряа хуряалга яһалашье ябажа байгаа юм гү гэжэ абаһаар һанамаар.

3859 гектар шэниисын 1400 гаранинь амяарлан хадагдаа, 300 гаран гектарынь хуряагдажа абтаа. Эндэ 153 гектар горох таринхай, тэрэнь хуу сабшагдажа унагаагдаһан аад, оройдоо 66-гаад гектарынь сохигдожо абтанхай. Зүгөөр хуряалгын шанар ямар гээшэб? Августын 22-ой үдэр Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой поли дээгүүр ябаабди. Баяанай отделениин Тала гэжэ газартахи шэниисын поли. Эндэ оройдоо 80 гектар. «ЖВН-10» тухэлэй жаткаар Андрей Щетин энэ шэниисын 50 гектарыень сабшажа унагааһан. Тиигэбэшье харюусалгагүй ябадалай хойшолон лаһан элиб даа: поли дээрэ ерээд харахада, сабшагдаһан гэжэ нэрэтэй шэниисын хахадынь ургаһан зандаа, һэбшээндэ долгилжо байба. Колхозой главна агроном Никитинһээ энээн тухай асуухада, тэрэ тоонoшьегүй шахуу:

—«ЖВН-10» жаткамнай ёһоор шудалагдаагүй, хүсэд тааруулжа тодхогдоогүй байгаа. Машинистнь яажашье ядаа. Хоёр-гурба тойроhон хойнонь жаткые болюулаа һэмди.

Юун хоёр-гурба тойроо гэжэ даа. Аяар 50 гектар шэниисын хахадыень ургаһан зандань поли дээрэ орхёо ха юм.

Энэ колхозой Бага-Наринай отделениин поли. Горохой ургаса эндэ яһалашье һайн. Сабшагдажа унагаагдаһан 110 гектар горохой поли дээгүүр алхалнабди. Эндэ оройдоол 50 гектарынь абтаа болонхой. Юун гэжэ һананабта? Горохой хахадынь поли дээрээ. Ябахадаш сахюур шулуу барсайтар адхажархиһан мэтээр сайража харагдана.

Хүндэтэ агроном Никитин! Та кабанскынхидай дүй дуршал һайн мэдэхэт. Тэндэ өөрөө ошожо, зүблөөндэ хабаадалсаат, ажалтайнь танилсаат. Теэд шэнэ жаткануудые эртээнһээ бэлдэжэ, бүри июлиин хуушаар горохоо сабшажа унагааха байгаат! Арай гэжэ августын 3-да тракторна 4 косилка табяат. Эндэхи тракторно-тараан ажалай бригадын бригадир нүхэр Бутаковтнай баһал шалтаг дурдана:

— Намда энэ горох—уйдхар. Косилканууднай ябажа үгөөгүй.

Үгы, хамаг хүсэеэ горох дээрээ табибал, эртэ сабшажа дүүргэхэ һэн. Тиигэбэл августын 19-дэ орожо эхилһэн бороoһоо урда тээ горохоо бултыень хуряажа, сохижо үрдихэ байгаа. Харин мүнөө арайшье гэжэ 50 гектарай горох сохёо болонхой. Теэд юун бэ? Сагһаа үнгэртэрөө эдеэшэһэн горохтнай газар дээгүүр сасаран унаа, адагынь 30 процентнь поли дээрээ үлэнхэй.

Үнгэрэгшэ хабарай тарилгые һаныт. Горохой үрэһэ ямар үнэтэйгөөр худалдажа абаа һэмта? Нэгэ центнерынь 34 солхообто. Нүхэр Бутаков хэлэнэ:

— Горохой ургаса муушаг даа. Гектарай 7 центнер унаа гээшэ ха.

Теэд хэды центнер горох поли дээрэ үлөөб? Тооложо гаргахада, гектар бүхэндэ адагынь 3 центнер горох абтангүй үлөө. Сэхынь хэлээе, бидэ үшөөл багаар тооложо гаргаабди. 50 гектарайтнай 150 центнер, 5 мянга гаран түхэригэй зөөри хосорһон болоно бшуу.

Харин сохижо абаа болоhон 300 гаран центнер горохоо хайшан гэжэ байнат. Бороогой орожо байн гэһэй газаа, хооһон талада буулгажархёот. 50—60 центнерынь гуташоо. Тоогые даагша коммунист Вамилов хэдэн хоногой үгы болошонхой. Августын 22-то наратай халуун үдэр тэрэ тоог дээрээ үгы байба. Харин тиихэдэнь тоог дээрэ горох гуталжал байгаа бшуу.

Бригадир Бутаков мүнөө болотор тоогоошье бэлдээгүй. Сарайнуудынь хушагдаагүй, шорой шохойнь хамагдажа сэбэрлэгдээдүй.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд иимэ ушарай тохёолдоод байхада хаанаа ябана гээшэб? Хуряалгада иигэжэ түрүүшын үдэрһөө эхилжэ гээлтэ хоролто гаргажа байһан хүнүүд сэхэ гэмнэгдэхэ, хэһээгдэхэ ёһотой.

Рейдэ хабаадагшад:

А. ШАТУЕВ,
Зэдын управлениин партийно-гүрэнэй хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.

Н. ПОДДЕЛЬСКИЙ,
управлениин партийно-гүрэнэй хиналтын комитедтэ туһалха бүлэгэй гэшүүн.

Г. ДАШАБЫЛОВ,
манай корр.

ТҮРҮҮШЫН 5 МЯНГАН ЦЕНТНЕР

НОЕХОН (Телефоноoр абтаба). Түрүүшын үдэрнүүдтэ хадагдаһан 1000 гаран гектар тарянай хахадынь суглуулан сохигдоо, үшөө мянгаад гектар тараан комбайнаар сэхэ хуряагдаа.

Түрүү комбайнер Дамдин Будадоржиев 250 га таряа хадаад, 60 гектарай таряа сэхэ хуряаба. Мүн комбайнер Дугаржап Жимбеев һайнаар ажаллана. Тиигэжэ колхозой тоогууд дээрэ нилээд ехэ тараан оронхой. Шэниисын ургаса гектарай 15 центнер гарана.

Эдэ үдэрнүүдтэ тараан һайса эдеэшэжэ, яһала хатаа. Мүнөө комбайнуудһаа сэхэ бэлэдхэлэй пунктда тараан зөөгдэнэ. Һаяхан колхознай 1500 центнерэй нэгэ баржа ябуулаад, үсэгэлдэр хамта 3500 центнерэй гурбан баржа таряа тушааба. Бүхыдөө колхознай түрүүшын 5 мянган центнер шэниисэ гүрэнэй амбаарта оруулба гээшэ.

Таряа тушаалга бүри хурданаар ябаха аад лэ, автомашинанууд дуталдана. Хяагтын авто-ажахыһаа ерэһэн жолоошод үдэртөө силосэй ногоо зөөгөөд, һүниндөө бэлэдхэлэй пунктда таряа шэрэнэ.

Комбайнуудаа, автомашинануудаа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха зорилгоор гурбан томо бүлэг болгожо хүдэлгэнэбди. Комбайнернууд үглөөнэй 7—8 часһаа һүниин 1 час болотор гэхэ гү, али шниг унатар ажаллана.

Ургаса хуряалгадамнай үшөө юун һаад хэнэб гэхэдэ, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй отделени комбайнуудта шухала хэрэгтэй частьнуудаар колхозые ханганагүй. Тэрээн дээрэһээ боложо комбайнуудай һаатаха, эбдэрхэ ушар олон үзэгдэнэ.

Хэды бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье, таряагаа богони болзорто хуряажа, гүрэндөө 35 мянган центнер таряа худалдаха гэхэ гү, али түсэбөө 2,5 дахин үлүүлхэ зорилгоёо бэелүүлхэбди.

А. ЗАХАРОВ, колхозой инженер-механик.

БЕНДЖАМИН ДЭВИС НАҺА БАРАБА

НЬЮ-ЙОРК, августын 24. (ТАСС). Холбоото Штадуудай коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ажал ябуулагша Бенджамин Дэвис хүндөөр үбшэлжэ, наһа бараа. США-гай Коммунис парти өөрынгөө шалгармал ударидагшадай нэгые, негритян арад—үнэн ба эрэлхэг зоригтой тэмсэлшэеэ алдаба. Бенджамин Дэвис 1903 ондо Даусон хотодо (Джорджия штат) түрэһэн юм. Амхерстскэ колледж, удаа тээнь Гарвардскэ университет дүүргэһэн. Юридическэ эрдэмэй доктор һаяхан болоод, буржуазна адвокадай тушаал зэргэһээ арсажа, ажалшан арадай аша туһын түлөө тэмсэлэй бэрхэтэй замда ороһон байгаа.

30-аад оной эхеэр энэ залуу юрист Атлант хотодохи (Джорджия штат) ажалгүй, үлэсхэлэн зоной поход хүтэлбэрилһэн хүдэлмэришэнэй ударидагшые сүүдлэһэн сүүд дээрэ хамгаалгын үгэ хэлэжэ, орон доторoo мэдээжэ болоhон юм. Тэрээнэй һүүлээр расизмһаа, хархис хэһээлгэ мүрдэлгэһөө хохидогшодой сүүд дээрэ оло дахин хамгаалгын үгэ хэлэһэн байха.

Бенджамин Дэвис ажабайдалай асуудалнуудта харюу бэдэрэн, марксизмда хандаһан байгаа. Тиин США-дахи коммунис хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаададаг болоhон. Американскэ компартиин хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн боложо 21 жэлэй туршада хүдэлмэрилхэдөө, үнэн марксист-ленинец байһанаа харуулаа. Дэвис партиин хараа шугамые хамгаалан, хэтэрхэй зүүнэй авантюристнүүдые, мүн барунай ревизионистнүүдые саг үргэлжэ элиршэлэн сохидог байһан.

Бенджамин Дэвисые арад зоной зол жаргалай түлөө шэн зоригтой тэмсэлшэ, эб найрамдалай хэрэгые эсэшэ сусашагүй хамгаалагша, американ болон совет арадуудай хоорондын хани барисаае бэхижүүлхын тула нилээд ехэ юумэ хэһэн политическэ ажал ябуулагша гэжэ американецууд мэдэдэг. Дэвис ажалша американецуудай дунда дурлагдадаг, хүндэлэгдэдэг болоhон байна. Тэрэнние Нью-Йоркын негритян район—Гарлемэдэ илангаяа һайн мэдэдэг, дурладаг юм. Дэвис 1943—1949 онуудта хотын муниципальна соведэй гэшүүн боложо һунгагдаһан байгаа.

Маккартистнууд, демократиин болон амгалан хүгжэлтын дайсад Дэвистэ тон дурагүй юм. Дэвис 1949 ондо компартиин бусад ударидагшадтай хамта, Смитын уршагта хуулиин үндэһөөр түрмэдэ хаагдаа һэн. 5 жэл түрмэдэ һуухадаа коммунистын бэсын элүүр муудабашье, зоригынь хухараагүй. Һүүлэй жэлнүүдтэ баһал хархис этэгээдүүдэй хашалта мүрдэлгэдэ дахиhaa ороһон байгаа.

Түрүү үзэл бодолтой Америкэ оорынгоо үнэн хүбүүнэй наһа бараһанда ехээр шаналан гашуудана.

100 ХОНИНҺОО—100 ХУРЬГА

ХОНИДОЙ ҺУБАЙРАЛГА УСАДХАГДАА

Эхэ хонидые үрэжүүлхэ хүдэлмэри Борьёогой совхоздо ямараар эмхидхэгдэнэб

ХОНИН АЖАЛ дээрэ хэлүүн хаһа оронхой. Эхэ хонид искусственна аргаар үрэжүүлэгдэжэ эхилбэ. Хонин һүрэгэй саашадаа олошоролго, мяха, нooһо абалга энэл хүдэлмэриин ямараар эмхидхэгдэһэнһээ дулдыдахань хэндэшье ойлгосотой.

Борьёогой совхозой хонишод үрэжүүлгын хаһа түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаба. Энээндэ онсо анхарал хандуулагданашье. Совхозой хонишод, мэргэжэлтэд һүүлшын олон жэлэй туршада хонин ажал дээрээ энэ түрүү онол арга шадамараар хэрэглэһэн, мүнөө бүхы фермэнүүдтээ эхэ хонидоо гансал искусственна аргаар үрэжүүлдэг болоhон байха юм.

Зүгөөр тэрэнэй ашаар хонинной мяха, нooһо абалга ехэдхэгдээ, шэрүүн, шэрүүбтэр нooһотой хонид үгы боложо, бүхы һүрэгынь нарин нooһотой болгогдоо гээшэ. Мүнөө ажахын алишье фермэнүүдтэ нарин нooһотой, нютагай эрхэ байдалда таарaһан, үүлтэртэ хонид үсхэбэрилэгдэнэ.

Һайн үүлтэрэй хусын үрэ хэрэглэжэ, үнгэрэгшэ жэлдэ совхозой олохон хонишод хурьга олоор абаа һэн. Тэмдэглэхэдэ, эндэхи түрүүшүүл Лубсан Содбоев, Цокто Чойдонов, Буда Цыренов, Николай Ахминеев болон бусад нэгэшье хони һубайруулаагүй.

Юунһээ иимэ амжалта туйлагданаб? Түрүү хонишод үбэлэй хурьгадые абадаг болоходоо хонидоо һайнаар харууһалхын, зунай бэлшээриин үедэ ногоо элбэгтэй газарта адуулжа таргалуулхые оролдодог. Тиигэжэ үрэжүүлгын эхилтэр хонидоо тобир тарган болгоно. Энээнһээ гадна, эхэ хонидые хурьгадһаань саг соонь илгажа, отаранyудаа бүридхэнэ. Хабар эртэ, зундаа хонид һүни, үдэргүй тооной адуулагдадаг. Совхозой хонишод Борьёогой үргэн талаар малаа адуулхадаа хододоо нүүжэ байдаг, зунай бэлшээриин үедэ хэдэн ондоо газараар бууса түхеэржэ, бэлшээриин ногоо элбэгтэйе хаража, хонидоо адуулдаг гуримтай. Иимэ арга хэрэглэхэдэ һайншье. Зунай бэлшээридэ һайнаар адуулагдажа, тэбээрһэн хонид саг соогоо үрэжүүлэгдэнэ.

МҮНӨӨ ЖЭЛДЭ совхозой 24 мянга гаран эхэ хонид үрэжүүлэгдэхэ юм. Ямар хаһада хэды хони үрэжүүлхэ тухай хэлсэгдээ. Бүхы хонидынь гурба таһалагдажа, августын 15-һаа үрэжүүлэгдэжэ эхилбэ. Түрүүшын ээлжээндэ 11.585 хонин, хоёрдохидонь — 6652 хонин октябриин 5 болотор үрэжүүлэгдэхээр хараалагдана. Үлөөшэ хонидынь октябрь һара соо үрэжүүлэгдэхэ.

Тиигэжэ түс **ажахын олонхи хонид январь-февраль һарада түллэхэ байна.** Эдэ һаранyудта хонидые хурьгалуулхадаа бүхы талань—нэн түрүүн хони, хурьгадай байра хэр бииб гэжэ харaaда абтаһан байха юм. Гэбэшье совхоз бүхы хонидоо үбэлдөө хурьгалуулха гэхэдээ дулаан байра үсөөнтэй юм. Үбэлэй сагта түл абахада хэды һайншье һаань, зарим хонидоо октябрь һара соо гэхэ гү, али гурбадахи ээлжээндэ үрэжүүлхэ болоно. Тиихэдэ мүнөө шадал хүсэ багатай байһан эхэ хонид баһал энэ ээлжээндэ оролсожо, хээлитэй болгогдохо. Юундэб гэхэдэ, үбэлжэлгэдэ зүдэржэ ондо ороhон хонид бусад отаранyудта бии. Тэдэнь мүнөөнһөө һайнаар адуулагдаха, таряа талханай зүйлтэйгөөр эдеэлүүлэгдэжэ, үрэжүүлгэдэ бэлэдхэгдэхэ бшуу.

Үрэжүүлгын хүдэлмэрие техник-үрэжүүлэгшэд үнгэргэхэ байна. Тэдэнэр бүлтэ тусхай курсда ябажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлэнхэй. **Совхозой бүхы техник-үрэжүүлэгшэд жэлээ жэллэн хонин ажал дээрэ хүдэлдэг, олонхинь ахалагша хонишоноор ажалладаг юм.** Хүдэлмэриингөө урдахана тэдэнэр семинарта хабаадажа, хонидые яажа үрэжүүлхэ тухайгаа хэлсэһэн байгаа. Техник-үрэжүүлэгшэд бүхэн туршалга хэжэ үзөөд, ажалдаа ороод байна. Мүнөө олохон отаранyудта пунктнуудынь хүдэлэнхэй. Ахалагша хонишон А. Кочнев, Ц. Чойдонов, Л. Содбоев, Б. Цыренов болон бусадай отаранyудта үрэжүүлгэ эхилэнхэй. Ехэнхидээ һайн бэлэдхэлтэйгээр «тарилгаяа» эхилжэ, түрүүшын зуугаад хонидые үрэжүүлбэ гээшэ.

ХУСАНУУДЫЕ **«хахад һүрэгнай»** гээшэ гэжэ хонишод хөөрэлдэдэг. Үнэндөө тиимэшье ха юм даа. Яахадааб гэбэл: хусанууд үгыгөөр хонид олошорхогүй, үүлтэртэ хусануудай үрэ хэрэглээгүйдэ хонидой нooһоной шанар һайжархагүй бшуу.

Мүнөө жэлдэ совхоздо үрэжүүлгын станци нээгдээд, тэндэһээ хусын үрэ эхэ хонидой бүхы отаранyудта тараагдажа байнхай. **Үглөө бүри 6—7 час багта ажахын 17 отаранyудта эмхидхэгдэһэн пунктнуудта үрэнь зөөгдэдэг.** Отара бүхэндэ хэды хони, ямар сагта үрэжүүлхэ, ямар маршрутаар үрэ шэрэгдэхэ байһан тодорхойлогдожо, малшадта ойлгуулагданхай.

Ажахыда мүнөө 62 хуса шэлэгдэн абтаад байна. Эдэнь тус тустаа **80 килограммһаа доошо бэшэ шэгнүүртэй, дунда зэргээр 8,3 килограмм нooһо үгэдэг хусанууд байха.** Иимэ үүлтэрэй хусанууд үнинэй баригдажа байдаг. Энээнһээ гадуур 500 толгой бэдэрдэг хусанууд эхэ хонидой отара бүхэндэ хубаарилагдаһан. Үрэжүүлгын үедэ эдэ хусанууд бардам тэжээл дээрэ байлгагдадаг, һайн бэлшээридэ адуулагдадаг, ногоон тэжээл болон таряа талханай зүйл эдюулэгдэдэг гуримтай.

Үрэжүүлгын үедэ үрэ абтахаар баригдадаг хусанууд илангаяа һайнаар харууһалагдана. Тиимэ хусанууд совхозой түб тосхонһоо хэдэн модоной газарта, үрэжүүлгын станци дээрэ баригдадаг. Тусхай рационой ёһоор эдеэлүүлэгдэнэ. **Үдэртөө 2,5 тэжээлэй единицэ болохо, 210—265 грамм протеинтэй элдэб янзын тэжээл үгтэдэг.** Энээниинь тодорхойлон харуулхадаа иимэ:

Үгтэхэ тэжээлынь	1 толгой бүридэ (килограммаар)	Тэжээлэй единицэ
Ешмээн	1,0	1,16
Бобово үбһэн	1,0	0,25
Зелённо	1,0	0,20
Хүхэ һүн	1,0	0,13
Шэниисын шэгшэдэһэн	0,5	0,35
Морхооб	0,5	0,06
Шрот	0,2	0,19

Хусануудай үрэ абадаг станци түхеэрэлгэ һайнтай. Абтаһан үрэ хүйтэн газарта байлгагдадаг. Энэ пунктые Буряадай хүдөө ажахын институдай 5-дахи курсын студент Анатолий Курилов даажа байдаг. Тэрэнэй хүдэлмэридэ совхозой зооветмэргэжэлтэд, главна зоотехник нүхэр А. Ф. Тугаринов туһаламжа үзүүлнэ.

Хонишодой ажал хүдэлмэридэ совхозой зоотехнигүүд, ветеринарнууд хиналта шалгалта хододоо хэжэ байдаг. Тиихэдэ энэ жэлдэ ороондо табигдаха эмэ түлгэнүүд бүлтэдээ үрэжүүлгэдэ орохо болоно. Хонидые һубайруулхагүйн тула сүүдхэдээ хоёр дахин гэхэ гү, али үглөөгүүр үрэжүүлэгдэһэн хонид үдэшэнь дахин дабтагдажа үрэжүүлэгдэдэг гуримтай. Энээнһээ гадна, хуса бүхэндэ өөрын номер зүүгдэхэ. Хонишод ямар хонидоо хэды номертой хусада оруулһанаа мэдэхэ, абаһан хурьгадтаа тэрэл хусынь номер зүүлгэхэ байна бшуу.

Эхэ хонидые саг сооһь үрэжүүлхын тулада совхозой хонишод, мэргэжэлтэд бүхы хүсэл оролдолгоёо гаргана. Энэ хүдэлмэрие эмхитэйгээр үнгэргөө һаань, 1965 ондо хонин бүриһөө хурьган лаб лэ абтаха, совхозойхид табиһан зорилгоёо бэелүүлжэ шадахашье.

В. ГАРМАЕВ,
Зэдын управлениин Борьёогой совхозой зоотехник-селекционер.

Т. ГАРМАЕВ,
манай тусхай корр.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ОЛОНОЙ ТУҺАДА ОРОЛДОГШО

Инспектор-партийна эмхидхэгшын хүдэлмэри тухай

ЭНЭ ҮДЭР Охин-Булагай совхоз ошохо гэжэ Цырен Дашадондокович эртэлэн бодоод, гэртэхинээ һэрюулхэгүйн тула аргаахан хубсалжа, түхеэрэн гараба.

Үглөөнэй улаан наран һаяхан бултайжа, алтарма шара туяагаа уула хадын оройгоор, намарай тэнюун үргэн тала дээгүүр сасаруулан түхөөжэ байба. «Үбһэ, таряанайшье хуряалгада урагшатай һайн үрэ дүн болохонь алтай» — гэжэ бодоһоор тракт дээрэ гараад ябатарнь, уданшьегүй ажахынуудһаа һү зөөдэг машина хүсэжэ ерэбэ.

—Цырен Дашадондокович, баһа хаана зорёобта? Һуугыт наашаа, — гэжэ таниһан жолоошон энеэбхилһээр байлгана.

Харгын хоёр тээгүүр үдхэн, үндэрөөр ургаһан шэнписын таряалан халюуран нэмжынэ. Хара ногоон свёклын ургаса эндэ тэндэ зурылдана. Тээ саагуурнь ой модон, бургааһан шугыдал гэхээр үндэр болошоһон кукуруза ханатан түглынэ. Энээниие харахадаа Цырен Дашадондокович үнэн зүрхэнһөө баясана ёһотой. Теэд энэ таряаланиие улаан гарааргаа хахалаа, тарилсаагүйшье һаа, үндэр ургаса абаха хэрэгтэ өөрынгөө хубита яһала оруулһан. Нүхэр Цыбикжапов хабарай тарилгын, ургаса хуряалгын халуун хүдэлмэриин үедэ энэ харгыгаар Бэшүүр Охин-Булаг хоёрой хоорондо унтаха нойр, эдихэ хоолоо мартажа, баруулжа, зүүлжээ нилээд ябаһан, олохон гуталай ула элээһэн байха даа.

Эгээл түрүүн гурбан жэлэй саада тээ эндэ инспектор-партийна эмхидхэгшээр томилогдоод, управлени соогоо гээгдэнги ажахынуудай нэгэн Охин-Булагай совхоз ошожо ябахадаа олон юумэ бодоһоноо мүнөө элихэн һанана.

Юрэдөө энэ инспектор-партийна эмхидхэгшэ гээшэмнай юу хэхэ ёһотой хүн болоноб? Түрүүн ажахыда ошоод, юу хэжэ эхилхэ, ямар хүдэлмэри бүтээхэб? Совхозой директор, парткомой секретарьта гү, али отделениин эрхилэгшэдтэ ошоод, тиигэгты, иигэгты гэжэ дээрэһээ захиралта, зарлиг заабари үгэсэгөөхэгүй ха юмши. Тэдээнээр зүришэлдэжэ, ажалынь хэхэ, уялгынь дүүргэхэ бэшэш. Тэдэмнай өөһэдөө толгойтой, мэргэжэл шадабаритай зон шуу. Теэд юу хэхэб? Урдань колхоз, совхозуудта ябадаг аймагай элдэб түлөөлэгшэдтэ орходоо мүнөөнэй инспектор-эмхидхэгшэ тад ондоо байха зэргэтэй ха юм. Имэ бодол һанаа сэдьхэлыень хүдэлгөөд һаланагүй. Тэрэнышье ойлгосотой бэзэ. Юуб гэхэдэ, эгээл энэ үедэ хүдөө нютагуудта түрүүшынхеэ үйлэдбэриин управлени, парткомууд эмхидхэгдэжэ, инспектор-эмхидхэгшэ, инспектор-партийна эмхидхэгшэ гэһэн тушаалтай хүнүүд һаял бии болножо байгаа...

— Партийна хүдэлмэрилэгшэ хадаа нэн түрүүн хүн зоной зүрхэ сэдьхэлэй халуун охи бадаруулжа, урма зоригынь үргэжэ шадаха ёһотойт. Мүн үйлэдбэриин бүхы талые һайн мэдэжэ, шэнэ, түрүү юумые ажалда нэбтэрүүлхын түлөө ходо оролдожо ябаха зэргэтэйт. Тиигэжэ ажал хүдэлмэридэ ёһотой партийна нүлөө үзүүлжэ шадахал һаа, бодото эмхидхэлшэ гээшэш,—гэжэ нютагай үнинэй коммунистын хэлэһые тодоор һанана.

Зүб лэ даа. Жиирэй колхозник, совхозой хүдэлмэришэн бүхэнэй урдахи зорилгоёо һайн ойлгожо, эдэбхи хэшээл ехэтэйгээр, бодомжотой һайнаар хүдэлөө һаань лэ, ажал урагшатай түргэн, ашагтай, бүтээсэтэйшье байха ха юм. Тиимэһээ партийна хүдэлмэрилэгшэ гээшэ өөрынгөө халуун зүрхэнэй эрмэлзэл гаргажа, зоной дунда үдэр бүри эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулжа, хүн бүхэнэй ажабайдалай бүхы эрилтэдэ анхаралтайгаар хандаха, ухаан бодолдонь нүлөөлжэ шадаха зэргэтэй гэжэ Цырен Цыбикжапов һайн ойлгожо абаа.

ҺАЯШАГ ЛЕСОТЕХНИЧЕСКЭ техникум дүүргээд байһан энэ залуу коммунистда түрүүшээр бэрхэтэйшэг һэн. Хүдөө ажахын бүхы асуудалнуудые һайн мэдэхэгүй һаа, колхоз, совхозой партийна эмхинүүдэй секретарь гү, али механизаторнууд, малшад, мэргэжэлтэдтэй хайшан гээд хөөрэлдэхэбши, тэдэнэй ажалдань ямар туһатай һургаал хэлэхэ, туһалхабши. Аргагүй бшуу. Гансал һаад тойбо татахалши. Тиимэһээ кукуруза ургуулха агротехникын заабариһаа эхилээд, мал ажалда, машина, техникэдэ, хүдөө ажахын экономикодо хабаатай бүхы шэнэ ном, брошюра, журнал суглуулдаг, уншадаг болоо. Түрүү дүй дуршал, эрдэм ухаанай туйлалтанууд тухай бэшэгдэһэн олон статья уншаа.

Энэмнай управлени соогоо эгээл түрүүлэн ажахынуудта хэмэл аргаар һүн тэжээл бүйлүүлжэ, тугалнуудта уулгаха, гидролизно аргаар эһээжэ, амтаруулха гэхэ мэтэ шэнэ дүй дуршалые нэбтэрүүлһэн хүнүүдэй нэгэн байха. Хэрбээ эдэ онол аргануудые уридшалан өөрөө һайнаар шудалжа, арбан хургандаал адли мэдэхэ болоогүй һаа, хайшан гээд малшадта хүсэд ойлгуулжа, ажалдань зүбөөр нэбтэрүүлхэ байгааб. Шэнэ юумэ миил зүндөө, бэлэхэнээр дэлгэрдэг бэшэ бшуу.

Охин-Булагай совхоздо нёдондо хэмэл аргаар һүн тэжээл бүйлүүлан бэлдэжэ, тугалнуудта уулгаха гэхэдэ зариман урагша абажа үгөөгүй һэн.

—Бүхы наһаараа тугалнуудаа үнеэнэй һүөөр тэжээжэ байһан аад, гэнтэ юундэ хэмэл һү уулгаха зонбибди. Тэрэниие уугаад, тугал буруунуудайнгаа үбдөө, үхөө һаань яахабибди,—гэлдэхэ зоншье байгаа.

— Инспектор-партийна эмхидхэгшэ нүхэр Цыбикжапов парткомой секретарь Ф. Ефимов, зоотехник М. Дорофеев, ветврач Богонцовтой хамта хэмэл һүн тэжээл хэрэглэхэдэ хэды ехэ ашагтай байһан тухай малшадта хэлэжэ үгэхэһөө гадна, ажахыда тэрэнэй али тухай ашагтай туһатай байһаниие һайнаар, тоо баримтаар харуулһан плакадуудые зураад, фермэ бүхэндэ үлгөө. Тэрэшэлэн совхозой 3-дахи отделенидэ 36 аб адли тугал хоёр ондоо илгажа, нэгэ бүлэгтэнь хэмэл аргаар бүйлүүлһэн һү эдюулээд, нүгөөдүүлдэнь миил һү уулгаба. Хоёр һара болоод байхада түрүүшын бүлэг тугалнуудынь тус бүридөө шэгнүүрээ сүүдхын 850 граммаар нэмээхэдэнь, үнеэнэй һү эдеэшэдынь оройдоол 450 граммаар нэмээгээ.

Энээнэй ашаг туһые одоол ойлгоходоо совхозой фермэ бүхэн хэмэл һү дуратайгаар бүйлүүлдэг болоо. Гидролизно аргаар һолоомо эһээн амтаруулаад, үнеэдтэ эдюулхэ дүй дуршалшье баһал тиимэрхүүгээр дэлгэрүүлэгдээ һэн.

— Манай эндэхи ажахынууд хэмэл аргаар һүн тэжээл бүйлүүлжэ, тугалнуудтаа бүхэли жэл соо уулгахаһаа гадна, нарай поршоонхо, хурьгадта эдюулдэг болонхой,—гэжэ Цырен Дашадондокович хөөрэнэ.

Үнгэрэгшэ үбэл XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой һаалиин фермэдэ үнеэдые «ёлочко» машинаар һаадаг болоһоор һүн багаар абтана гэжэ шуугаан гараба. Эндэ инспектор-партийна эмхидхэгшэ хүрэжэ ерэбэ. Һаалишадай үнеэдээ бултыень машинаар һаажа дүүргэтэрнь тон наринаар адаглан хаража байһанаа:

— Хүнэг халаад хоёроо үгэгты даа,—гээд Цырен Дашадондокович һаяхан һаалгажа гараһан нэгэ үнеэн доронь һууба. Һаалишад гайхалсашаба.

— Энэтнай һаагдаһан үнеэн, һүн гарахагүй,—гэбэ тэндэ байһан нэгэ басаган.

—Туршаад үзээл даа,—гээд тэрэ үнеэнэйнь дэлэн үшөө һайса нидхэрээд, эльбээд, шоборжо оробо. Түрүүн нэгэ, хоёр гурбан дуһал... Һүншье шорхирсо гоожошобо. Удаань бэшэ үнеэдынь баһал дахин һааба. Тиигэжэ үнеэн бүриһөө 200—300 грамм һү нэмэжэ абаа.

— Зай. нүхэд, хараба гүт? «Ёлочко» машинын оньһон хүсэд тааруулагдаагүй байгаа гээшэ,—гэжэ нүхэр Цыбикжапов хэлэбэ.

Тэрэ үдэртөө механигтай хамта «ёлочко» машинын һайнаар дахин тааруулан тодхоо, һаалишадтай үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдөө, дутагдалынь ойлгуулжа үгөө. Энээнһээ хойшо фермэдэ һү һаалинь үдэрэй 120—150 литрээр нэмээ һэн.

—Би ажахыда ерэхэдээ түрүүн парткомой секретарьтай хөөрэлдөөд, тэрэ дары ямар нэгэн гээгдэнги отделени, фермэ ошодогби. Тэндэхи партийна бүлэг, коммунистнуудтай хөөрэлдэжэ, бүхы байдалыень хараад, дутагдалнуудынь элирүүлээд, хамтынгаа хүсөөр тэрэниие усадхаха, ажалынь һайжаруулха хэмжээ абадагби. Тиигэжэ нэгэ газарта 2—4 хоног хүрэтэр байжа, хэһэн хүдэлмэриингөө үрын харагдахадал ябадагби,—гэжэ Цырен Дашадондокович хэлэдэг.

ЭНДЭ КОММУНИСТНУУДЫЕ үйлэдбэриин һалбари бүхэндэ зүбөөр хубаарилан табижа, 3—5 хүрэтэр коммунист, комсомолшуудай байһан газарта партийна, комсомолой бүлэгүүдые эмхидхэнэ. Жэшээнь, «Дружба», «Рассвет», XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта, Охин-Булагай совхоздо хабарай тарилга, үбһэ, таряа хуряалга, хонидой нооһо хайшалалгынишье үедэ хаа хаанагүй партийна, комсомолой бүлэгүүд эмхидхэгдэнэ. Тэдэ бүлэгүүд ажал хүдэлмэридэ партийна нүлөө үзүүлжэ, элдэб дутуу дундые халуун мүрөөрнь усадхаха, хүн зониие элсүүлэн эмхидхэхэ хэрэгтэ ехэхэн үүргэ дүүргэдэг. Нёдондо Охин-Булагай совхоздо коммунист Н. Асеевэй даадаг партийна бүлэгэйхид эрхимээр хүдэлжэ, 4—5 хоногто бүхы таряагаа амяарлан хадажа дүүргээ һэн. Мүнөөшье эндэ таряа хуряалга дээрэ 7 коммунистнуудһаа бүридэһэн бүлэг эрхимээр хүдэлжэ байна. «Рассвет» колхоздо Г. Савельевэй бригадын партийна бүлэгые баһал магтамаар. Эндэхи механизатор-коммунистнар комбайн хойноһоо һолоомо ехээр суглуулаад, тэрэнээ таряалангай захада гаргажа унагааха ехэ оньһон тэргэ түхеэрээ.

Тэдэнэй үүсхэлые хэн дэмжэжэ шухала зүбшэл үгэжэ туһалааб? Цырен Дашадондокович. Энэ хабарта ажахынуудта кукуруза, саахарай свёкло, орооһо таряа ургуулха тухай звенонуудые эмхидхэлсэжэ, хэн тэдэндэ түрүү агротехникэ шудалуулха һуралсал эмхидхээб? Баһал энэ хүмнай.

Имэ жэшээ дурдаха болоо һаа олон. Охин-Булаг, Бэшүүр тосхонуудта зоной дунда ойлгууламжын хүмүүжүүлгын ехэхэн хүдэлмэри хэжэ байдаг лекторнуудай бүлгэм бии. Нютагай багшанар, медигүүд, мэргэжэлтэдһээ бүридэһэн энэ бүлэгэй хүдэлмэриие мүн лэ нүхэр Цыбикжапов хүтэлбэрилдэг.

Юрэдөө инспектор-партийна эмхидхэгшын хамаарха, шиидхэхэ асуудал барагдашагүй. Һаяшаг нэгэ хонишон уулзаад:

— Үниһөө хойшо мотоцикл худалдажа абаха гээд ядажа байнаб. Туһалха аргагүй гүт?—гэбэ.

Тэрэнэй һүүлдэ худалдаа наймаанай эмхинүүдэй хүдэлмэридэ анхарал хандуулха ушартай болоо һэн. Гэр байрын асуудалаар, мүн айл бүлын хэрэгээршье хандаха хүнүүд байдаг. Теэд ямаршье асуудал байг, Цырен Дашадондокович намда хамаатай бэшэ гээд үнгэрдэггүй, арга шадалаараа хүндэ туһалха, али нэгэ харюу үгэхые оролдодог.

Тиимэ хадань «манай партэмхидхэгшэ Цырен Дондоковичнай» туһалхал байха гэлдэжэ, тэндэхи зон магтадаг заншалтай.

М. НАМЖИЛОВ.
Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлени.

МАНАЙ РЕСПУБЛИКА ДОТОР

1576 студентнүүд

Республикын дээдэ һургуулинуудта экзаменэй үе дүүрэбэ. Мүнөө жэл дээдэ һургуулинуудта түрүүшынхеэ орогшодой дунда хэдэн жэл соо хүдэлһэн залуушуул олон. Буряадай хүдөө ажахын, багшанарай институдуудта орогшодой 80 процентнь ажалай дүйтэй болоһон залуушуул байна. Тиихэдэ колхоз болон совхозуудай зуршалгаар олохон залуушуул хүдөө ажахын институдта ороо.

Зүүн-Сибириин технологическа институдта 325 хүн абтаба. Промышленна болон гражданска барилгын факультедтэ һураха дуратайшуул олон байба. Мүн промышленна предприяти болон городуудые электрын хүсөөр хангаха факультедтэ олохон хүн экзамен тушаажа, 50 хүн абтаба. Тэдэнэй 43-нь урдадаа ажаллаһан, хүдэлмэриин һайн дуршэлтэйнүүд.

Багшанарай институт мүнөө жэл түрүүшынхеэ физическэ хүмүүжүүлгын багшанарые гаргаба. Физкультура болон спортын факультедтэ һураха дуратай залуушуул олон. Спортын мастер Бурдуковский, мастерта кандидат Доржиев болон бусад олон разряднигууд энэ факультедтэ абтаба.

Ороной олохон область, хизаар болон автономито республикануудһаа Буряадай дээдэ һургуулинуудта олон залуушуул ерэжэ һурадаг. Илангаяа Зүүн-Сибириин культурын институт залуушуулай дура ехээр татана. Украина болон Казахстанһаа, Красноярска, Алтайн, Примориин хизаарнуудһаа, Башкириин, Яхадай автономито республикануудһаа, Сахалинай, Шэтын, Эрхүүгэй, Камчатскын, Оренбургын, Тюмениин, Свердловско болон бусад областьнуудһаа элдэб национальностиин олон залуушуул культурын институдта һурахаяа ерээ. Тэдэнэй олонхинь соёл сурталай эмхи зургаануудта ажаллаһан байха юм.

1576 залуушуул Буряадай дээдэ һургуулинуудай студентнэр болобо.

Сибирь соо түрүү һуурида

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой загаһашад ехэ баяртай: загаһанай промышленностиин Сибириин управлени тэдэнэй ажалые үндэр дээрэ сэгнэбэ. Байгша оной хоёрдохи кварталай дүнгүүдээр энэ колхоз управлени соо илажа, түрүү һуури эзэлээ. Загаһанай промышленностиин Сибириин управлениин дамжуулгын Улаан туг 2800 түхэриг шантайгаар энэ колхоздо барюулагдаба.

Виктор Ананьевич Хамаганов, Алзон Масловач Антропов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг загаһашадай бригаданууд хоёрдохи квартал соо ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, бултанһаа һайн амжалта туйлаһан байна. Тэдэ бригаданууд кварталайнгаа түсэб 2,5 дахин үлүүлэн дүүргээ.

Дамжуулгын Улаан тугта хүрэһэн загаһашад жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргээд, түсэбһөө гадуур хэдэн зуун центнер Байгалай загаһа гүрэндөө тушаахабди гэһэн уялга абанхай. Тэдэнэй хэлэһэн үгэеэ хүсэндэнь хүргэхэ байһанда найдамаар. Жэлэй дүүрэтэр үшөө дүрбэн һарын үлөөд байбашье, түсэбынь 90 шахуу процентдэ хүргэгдэнхэй.

Т. ГРОМОВА.

Гурбан халаанда—1600 хэһэг

Гурбан халаан соо 1600 хэһэг шпала! Шулуутын леспромхозой Бакатэйн шпала бэлэдхэдэг заводой Борис Павловай хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд иимэ үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Энэ эбтэй эетэй бригадын коллектив августын түрүүшын хахадай түсэб 110,1 процент дүүргээд, түсэбһөө гадуур 450 хэһэг шпала гаргаа. Августын хоёрдохи хахадай түрүүшын гурбан үдэр соо тэдэнэр 484 шпала түсэбһөө гадуур бэлэдхэһэн байна.

Һайн даа, һайнаар хүдэлжэ байна. Саашадаашье иигэжэ ажаллахыень хүсэнэбди.

В. ВТОРУШИН,
шпала хюрөөдэлгын мастер.

Улаан тугта консервнэ завод мяха-консервнэ комбинат соогоо түрүү һуури эзэлһээр үнинэй. Тус заводой порционно отделени август һара соо 1 миллион 700 мянган консервэтэй банкануудые хэжэ гаргаха түсэбөө дүүргүүтэй байна. Зураг дээрэ: БурАССР-эй Верховно Соведэй депутат Мария Безродных гэгшын коммунис ажалай бригада.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Ажалша хүн алдартай

БУЛАД ХАТУУ ЗОРИГТОЙШУУЛ

Мантан томо цехэй үүдэ сэлижэ орохотой сасуу орёо оньһото механизмуудай нижаганаан олон тоото түхеэрэлгэнүүдэй абяантай нэгэдэн, шэдитэ хонгёо хүгжэмдэл үзэгдэнэ. Үе үе болоод лэ галта могойдол хүндөөр уухилдаг шэрэм хайлуулгын пеэшэнэй амһарһаа шарабтар улаан дүлэн тээ холуур шарбан соробхилжо, сахилгаан мэтээр хүнэй нюдэ һаргаана. Шанха дээгүүрнэй угаа аалиханаар һолжорон ябаһан хүүргэ-крануудһаа һанжаһан балсан бүдүүн гэнжэтэй абарга дэгээнүүд далай томо хэрэгсэлнүүдые хүнгэхэнөөр үргэжэ, иишэ тиишэнь шэрэнэ.

Хүүеэ, наярна цех соо. Заримдаа залинта аадарай нэрьежэ байһандал һонирхомоор даа. Зүгөөр дүршөөгүй хүнэй эндэ удаан тэсэхын аргагүй. Угаа халуун. Гал улаан дүлэнэй шарахада шюурааншье хэхэ газар олдохоор бэшэ. Хахад тоннын шанагаар дүүрэн улаабхилан мэгшэрһэн шэрэмэй толгой дээгүүршни хүндэлдэхэдэ баһал жэхымээр. Тэрэнэй тон нарин хэб уруу адхархадань зэд улаан ошод хэдэн арбаадаараа обоорoлдон, сэхэ нюур хударшни хиидэжэ, нюрга руушни хүйтэ даахадал гэхэ. Тиигэһээр байтаршни, үнөөхи улаан шэрэмнай түхэл шэнжэтэй, маяг дүрсэтэй болгогдожо, орёо зохидхон хэрэгсэл болошохо. Одоол тиихэдэ шэрэм шудхагшадай ажал тухай бага зэргэ тухайлхаш.

Нээрээшье, Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой шэрэм шудхалгын цехтэ шэрэм булад хатуу зоригтойшуул ажаллаг. Эндэ ажаллагшад үнэр баян, арюун һайхан, дэлисэ ехэтэй, һэшхэлшэ зон. Олонхи бригада, участогууд коммунис ёһоор ажаллаха, ажаһуухын түлөө тэмсэл дэлгэрүүлһээр үнинэй. Нүхэр Голубевой даадаг бригадынхид тэдэнэй түрүү зэргэдэ жагсаһаар. Федор Константинович шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ мүн. Энэмнай үнэн сэхэ зантай хүмүүжүүлэгшэ. Эгээл нарин шудхалаануудые хэжэ эхилһээр оло мянган хүдэлмэришэдэй дунда мэдээжэ болоһон. Тэрэнэй мастер Илья Петрович Стахурский мүн лэ нарин гарай дархан, дуршэлтэй мэргэжэлтэ юм. Эдэ хоёр тон орёо, нарин шудхалаануудай участогые анха эмхидхэгдэһэн — 1958 онһоо хойшо толгойлхо зуураа, жэлһээ жэлдэ ажалайнгаа бүтээсэ дээшэлүүлнэ. Тиихэдээ мүнөө аяар 500 гаран хэрэгсэлнүүдэй шудхалаае шудалжа шадаа. Тус бригадын гэшүүд Петр Пехов, Владимир Бублик, Петр Ильин гэгшэд олоной дунда мэдээжэ болонхой. Эдэмнай мүнөө үеын хүдэлмэришэнэй нэрэ хүндые дээрэ үргэн ябадаг. Сухариха, гомдохые мэдэдэггүй, барас нэтэрүү зантайнууд. «Хэлэһэндээ хүрэхэ, һарбайһанаа абаха» гэһэн ёһо заншалтай. Тиимэһээл үдэрһөө үдэртэ амжалта туйладаг байна.

...Үргэһэ нойргүй үнгэргэгдэһэн олохон һүни хойно хойноһоо һубарилдаба. Элдэб зурагуудаар эреэлэгдэһэн саарһан обоо бухал болонхой. Тэдээн сооһоо абаха юумэн үгы: хара буухаар хайран һүнинүүд... «Долоон уулын саагуур тонилог. Энээнтэй юундэ иигэжэ зобоо гээшэбиб. Һээгүйгөөр хаяха юм байна» гэһэн болошье түрэнэ. Теэд «эхилһэн хэрэгээ эсэстэнь хүргэ, хахад харгыһаа бү буса» гэһэн нангин захяа һанаанда юундэшьеб ороно. Имэ бодолнуудта эзэлэгдэһэн Федор Константинович шэнэ хэбэйнгээ модель дахяад хаража байтараа, үй түмэн тоо бодолготой саарһануудаа абажа хаяад, сэхэ цех тээшээ гэшхэлбэ.

Халаанай хүдэлмэри түлэг дундаа ябажа байба. Хүн бүхэн доро дороо сүлөөгүй, эрьежэ харахаар бэшэ. Гансал бригадынь мастер нүхэр Стахурский миһэлзэн угтажа, ажалайнгаа шэнэ эмхидхэл тухай хөөрэжэ захалба. Бригадир тэрэнэй дурадхалнуудые ехэтэ һайшааха зуураа, өөрынгөө һанамжануудые дурадхаба.

— Шудхагдаһан детальнуудаа үшөө дахин ехээр мүлижэ, нягтаруулжа, үлүү гаргаша гаргахагүйн тула, хэбүүдээ эрид һайжаруулха болонобди,— гээд нүхэр Голубев үгэеэ захалба. — Би хэдэн һүни үнгэргэбэб, хүү хаража, тооложо үзөөб. Хэгдэхэ деталь бүхэнэй хэб хэмжэгдээ. Алинь ямар дутагдалтайб гэжэ хүү мэдэхэ болобоб. Мүнөө энээнтээе хүдэлмэришэн бүхэнөө танилсуулха ёһотойбди. Тиигэбэл ажалай бүтээсэ заатагүй дээшэлхэ байха...

Энэ хөөрэлдөөнэй һүүлээр Федор Константинович үшөөл олохон һүни нойргүйгөөр үнгэргөө, олохон хуудаһан саарһан зурагдаа. Зүгөөр имэ ехэ ажал хэһэнэйнгээ һүүлдэ нарин шудхалаагайнгаа хэбүүдые бүри нарижуулха, тон зүб болгохо талаар шэнэ аргаа гүйсэд хүсэндэнь хүргэжэл һалаа. Гадна үйлэдбэри дээрээ голодоһо гаргаха ябадалые усадхаха талаар ехэ юумэ хэһэн байха юм. Бригадынь гэшүүд угаа эбтэй болоо, нэгэнэйнгээ түлөө ехэтэ оролсодог, буруу хэрэгсэлнүүдые хэбэлни, булта бүхы талаһаань шүүмжэлжэ, эзэн ёһоор хөөрэлдэдэг, бэе бэедээ туһалалсадаг болобо. Социалис мүрысөөншье улам эршэдэбэ. Нээрээшье, ажалаа шэнээр эмхидхээд, шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилһэн тэрэл үдэрһөө эхилээд, хүн бүхэн оролдосотойгоор, аргагүй абьяастайгаар урда урдахяа гүйсэдхэдэг болоһон байна. Тиигэжэ һара бүри шэрэм шудхалгаяа хэдэн процентээр дээшэлүүлжэ эхилһэн. Жэшээлхэдэ, байгша оной майн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, апрельдэ—17,5 тонно, майда—11,6, июньдэ—11,5 тонно шудхалаа үгэһэн байха юм. Энэнь һара бүри 3—4 тонноор түсэбөө үлүүлһэн болоно.

— Бидэ туйлаһанаараа һанаагаа амарнагүйбди. Хэхэ юумэмнай үшөө ехэ,—гэжэ бригадир үгэеэ үргэлжэлүүлнэ. — Мүнөө гол түлэб шанарай түлөө тэмсэлээ улам шангадхажа байнабди. Хэрбээ али нэгэн хэбшэдэй гү, али шэрэм шудхагшадай гэмээр голодоһоной гаргагдабал, бидэ бултадаа харюусалгатайбди. Тиимэ һэн тула булта өөһэдынгөө мэргэжэлые бүри дээшэлүүлхые оролдонобди...

Мэдээжэ бригадир нүхэр Голубевой хэһэн энэ мэдүүлгэ тон зүб. Тэдэнэр, тиигэнгүйшье яахаб! Ушарынь, тус бригадынхид мүнөө үедэ коммунис ёһоор ажаллаха, ажаһууха гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргын түлөө тэмсэжэ байна ха юм.

Һайн үүсхэл ирагуу дуунтай жэшээтэй. Тэрээн шэнги һайн үүсхэл гаргагдахада, тэрэ дары дэмжэгдэжэ далижажа байдаг. Эгээл тиигэжэ Федор Константиновичай гаргаһан эдэхи үүсхэлые бусад бригада, участогуудай хүдэлмэришэд дэмжэһэн байна. Ажалдаа шэнэ үүсхэл нэбтэрүүлхэ, голодоһо огто гаргахагүй гэһэн уряа орденто заводой бүхы цехүүдтэ үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэ хүндэтэ тэмсэлшэдэй зэргэдэ жагсагшад нүхэр Голубевой бригадынхидые мартадаггүй. Тэдэнһээ жэшээ абадаг, тэдэнэй дүй дуршалые шэнжэлдэг, шудалдаг юм.

...Заводой гудок хүнхинэжэ, хүдэлмэриин сагай дүүрэһэнэй тэмдэг үзүүлбэ. Халаанаа дүүргэһэн хүдэлмэришэд цехһээ гаража ошобо. Хара малгайнгаа һарабша доро хаб хара шалэ зүүһэн нэгэл хүн обойтор ябаһаар ... лаатай ялагар хара детальнуудые хажуугаар нишэ тиишээ эрьелдүүлжэ ... Байд гээд лэ, энэ тэрэ детальда ... талжа, хэмжэн шалгана. Үе үе болоод лэ багахан саарһан дээрэ элдэб тэмдэглэлнүүдые хэнэ. Тухайлхада, ... нааниинь хананги хэбэртэй. Тиигэжэ ябатараа хамар доро «һайнууд даа нүхэдни» гэжэ аалиханаар гүбэнэ... газаашаа гарашаба. Үйлсэ, гудамжануудай ялагар галнууд Федор Константиновичые амаршалһан мэтэ үзэгдэнэ. «Үшөө нэгэ ажалай үдэр амжалтаар түгэсхэгдэбэ» гэһэн бодолдо эзэлэгдээд, нүхэр Голубев сэдьхэлээ хананги гэр тээшээ яаралгүйгөөр гэшхэлжэ ябаа һэн.

И. ОЧОРОН.

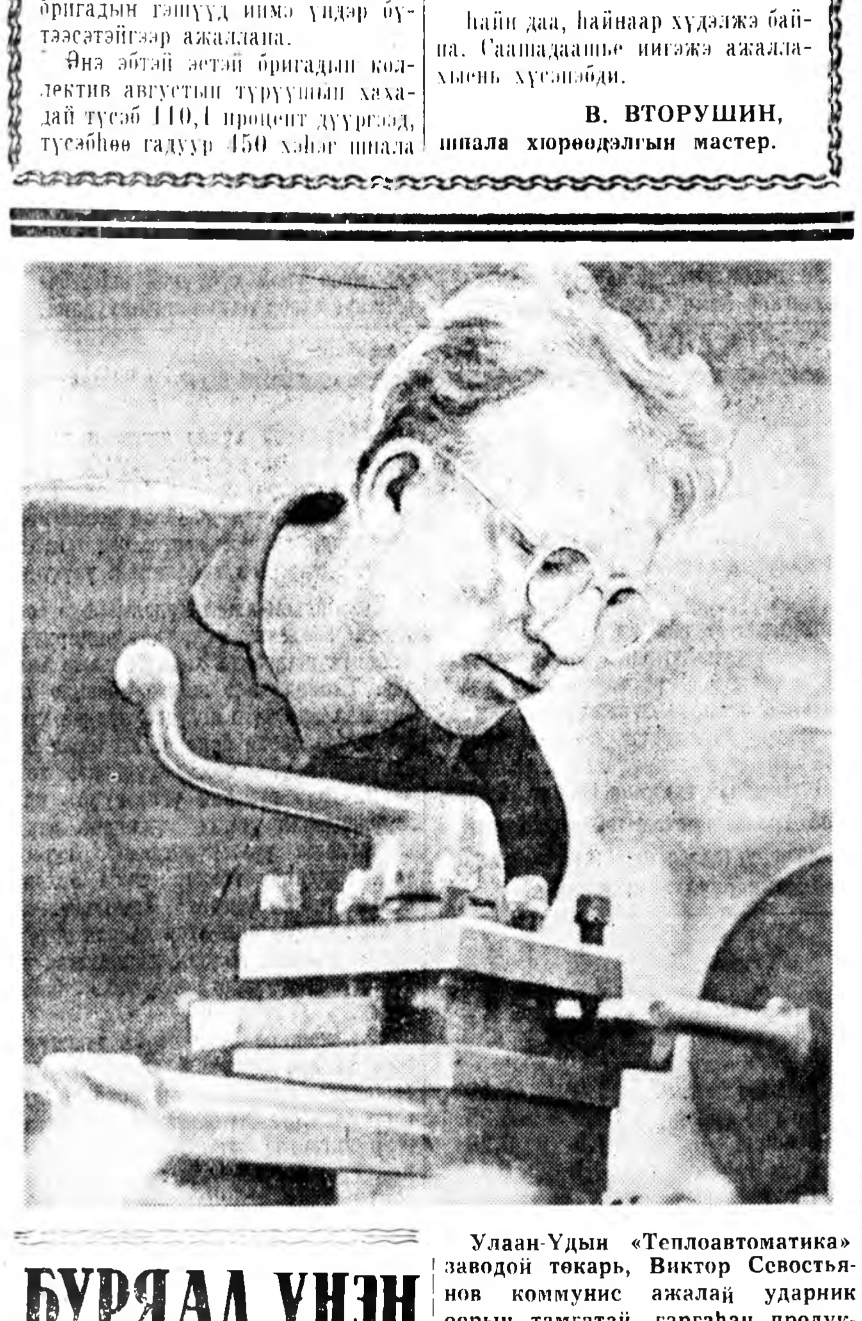

Улаан-Үдын «Теплоавтоматика» заводой токарь, Виктор Севостьянов коммунис ажалай ударник өөрын тамгатай, гаргаһан продукцинь хододоо эрхим байдаг. Зураг дээрэ: Виктор Севостьянов.
П. БУРМАКИНАЙ фото.

ЕХЭ ХУБИЛАЛТАНУУДАЙ БОЛОХЫН УРДА ТЭЭХЭНЭ

Августын 5-һаа 15 хүрэтэр Москва шадархи Дубнада ехэ эршэ хүсэ шудалдаг физикын асуудалаар уласхоорондын конференци болобо. Конференциин эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо профессор Венедикт Джелепов тус зүблөөнэй хүдэлмэри тухай, тэрэнэй зарим дүнгүүд тухай АПН-эй научна шэнжэлэгшэ Елена Кнорре гэгшэдэ хөөрэжэ үгэбэ.

12-дугаар конференци хадаа физигүүдэй энэнһээ урид болоһон конференцинүүдэй эгээн ехэнь мүн. 32 ороной тон элитэ 500 эрдэмтэд Дубнада ерээ. Тэдэнэй дунда угаа томо физическэ лабораторинуудые толгойлдог бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ теоретигүүдшье, туршалга хэгшэдшье бии. Зарядта бодосуудые тон ехээр түргэдхэдэг түхеэрэлгэнүүдтэй оронуудые, мүн уласхоорондын зургаануудые түлөөлһэн делегадууд энэ конференцидэ эгээл олоороо хабаадаба. Тэдэнэй тоодо США-гай, Советскэ Союзай, ядерна шэнжэлгын Нэгэдэмэл институдай, ядерна шэнжэлгын Европодохи центрэй (ЦЕРН-эй) делегадууд оролсоно. 500 гаран элидхэлнүүд табигдажа, зарим һонирхолтой асуудалнуудаар семинарнууд, зүбшэн хэлсэлгэнүүд болоо.

Элементарна бодосууд гэдэгүүдэй бии болодог, холболдодог, бутардаг шэнжэ шанартай холбоотой асуудалнуудые 12-дугаар конференциин делегадууд ехэтэ һонирхоо. Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ иимэ бодосууд олоор олдодог болоно. Резонон гэдэг зүйлнүүдтэй хамта тиимэ бодосууд мүнөө 60 үлүүтэй юм.

Женевэдэ болоһон түрүүшын конференциһээ хойшонхи хоёр жэлэй турша соо 15 гаран бодосууд болон резононууд олдонхой. Хэдэ хэдэн иимэ бодосуудые Москвагай, мүн ядерна шэнжэлэлгын Нэгэдэмэл институдай физигүүд олоһон байна.

Бодосуудай холболдодог, илангаяа атомна ядрое бии болгогшо бодосуудай ехээр холболдодог тухай асуудалнуудые конференци удаан зүбшэн хэлсээ.

Багаар холболдодог бодосууд тухай научна хүдэлмэринүүдшье баһал һонирхолтой байба.

Ядерна шэнжэлгын Европодохи центртэ 28 миллиард электронно вольтын хүсэтэй ускоритель хэрэглэжэ туршалга хэхэдэ, нейтринодо адлирхуу мюонно бодосууд бии гэжэ элирбэ. Имэ бодосууд бии ха гэжэ совет физигүүд Бруно Понтекорво, Моисей Марков гэгшэд уридшалан тухайлжа, уданшьегүй тиимэ бодосууд Брукхавенска лабораторидо эгээн түрүүшынхеэ олдоо һэн. Мүн бодостой холболдожо нейтриногой харилсадаг тухай үнэтэ шэнэ мэдээнүүд тэдэ туршалгануудай үедэ абтаба.

Нейтриное шэнжэлхэ шэнэ арга методууд конференциин семинар дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Энэ зорилгоор импульснэ, нейтриннэ генераторые хэрэглэхэ тухай совет физигүүд дурадхаа. Харин Америкын физигүүд тон хүсэтэ юрын реакторнуудаар туршалга хэхэ һанаатай байна.

Атомай ядрое мю-мезоатомуудай ашаар шудалха гэдэг һонирхолтой шэнэ шэглэл һүүлэй жэлнүүдтэ бии боложо байна. Энээнэй удханьиимэ юм: искусственна аргаар атомууд бии болгогдожо, тэндэнь электроной орондо мюмезон гэжэ бодосууд гүйжэ ябадаг. Мю-мезоной гэхэ гү, али ондоогоор хэлэхэдэ мюоной шэнжэ шанарынь, зарядынь электронойхитой аб адли аад, массань 200 дахин ехэ юм. Тиимэһээ энэ бодос хадаа ядро тухай угаа шухала мэдээнүүдые үгэжэ шадаха байна. Энэ шэнэ арга методые амжалтатайгаар хүгжөөжэ байгаа Америкын ба Канадын физигүүдэй хүдэлмэринүүд конференци дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Туршалга хэдэг мүнөө үеын физикын амжалтануудынь шэнжэлгын арга методэй туйлалтаһаа тон ехээр дулдыдаха байна. Тиимэһээ шэнжэлгын арга методуудай тухай асуудалнуудта энэ конференци һүүлшынгээ хоёр үдэрые зорюулаа.

Атомай ядрое тусхай аргаар олохо поляризованно сагаалсануудай гэдэгүүдые Франциин ба Америкын физигүүд бии болгожо, туршалгын методикые улам хүгжөөбэ.

Түргэнөөр тоо бододог машинануудай, электронно түхеэрэлгэнүүдэй ашаар түрүүшын мэдээсэлые дары шэнжэлэн бүридхэхэ шэнэ арга дурадхаһан научна хүдэлмэринүүд конференциин гол анхарал татаһан байха юм.

(АПН).

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной августын 26.

АСАРИ ТОМО ЭЛЕКТРОСТАНЦИ

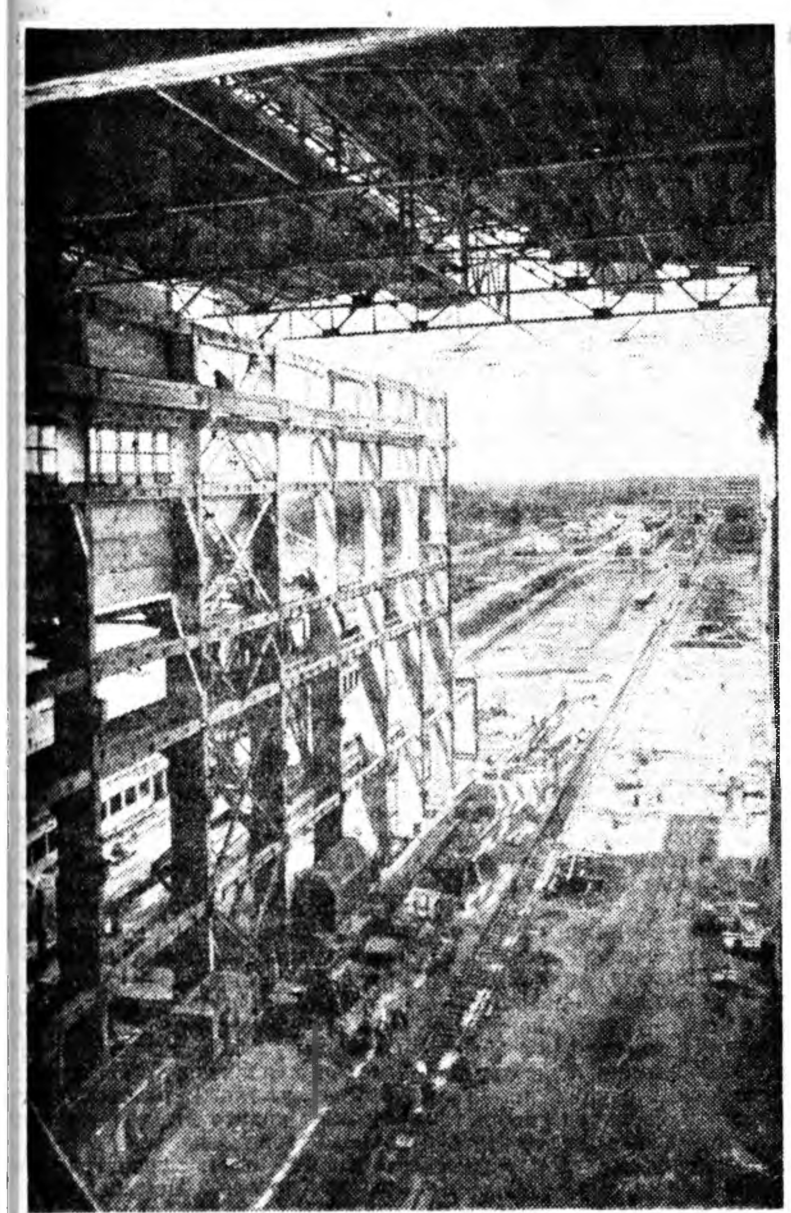

Калининска областиин Конаково город шадар, Волго мүрэнэй эрьедэ Конаковско ГРЭС-эй барилга дүүрэхэ дүтэлөө. Энэ хадаа Европын асари ехэ тепловой электростанцинуудай нэгэн болоно. Тэрэ 2 миллион 400 мянган киловатт электрын хүсэтэй болохо юм. 1964 оной сентябриин түрүүшын үдэрнүүдтэ энэ станциин нэгэдэхи блок 300 мянган киловатт электрын элшэ хүсэ промышленностьда үгэхэнь.

Конаковско электростанци Москва, Ленинград, ойрын предприяти, колхоз болон совхозуудта электрын элшэ хүсэ үгэхэ юм. Тэрэнь орон дотороо эгээл хямда байхаар хараалагдана. Нэгэ киловатт-часай өөрын үнэ 0,314 мүнгэн байха.

Энэ ГРЭС-эй бүхы агрегадууд оньhон аргаар хүдэлгэгдэхэ. Тэрэнэй ашаар энэ электростанцида хори дахин үсөөн хүн ажаллаха болоно. Зураг дээрэ: Конаковско ГРЭС-эй главна корпус.

АПН-эй фото.

СОВЕТ УЗБЕКИСТАНАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭН АНГИ

Сироджи НУРУТДИНОВ,
Узбегэй республикын профессиональна союзуудай Соведэй түрүүлэгшэ, ВЦСПС-эй Президиумэй гэшүүн.

Совет Узбекистан СССР дотор ургуулагдадаг бүхы хлопогой табанай дүрбэнhөө дээшэ хубиие суглуулдаг байhанаараа Советскэ Союзай гансахан хлопок ургуулдаг орон бэшэ, харин үндэр хүгжэлтэтэй индустриин республика юм. Энэ орон промышленна үйлэдбэриин хэмжээгээр Советскэ Союз дотор табадахи hуури эзэлдэг байна. Мүнөө Узбекистан сталь болон үнгэтэ металлнууд, минеральна үтэгжүүлгэнүүд, пластмасса болон хэмэл полимернүүдhээ эхилээд хамагай орёо оньhото станогууд болон программаар хүтэлэгдэдэг машинануудые, мүнөө үеын химическэ аппарадуудые, хүсэтэ экскаваторнууд болон кранууд хүрэтэр тон олон янзын продукцинуудые бүтээн гаргадаг байна.

Узбекистанда бүтээгдэhэн продукцинууд дэлхэйн 58 оронуудта абаашагдана. Гадаадын оронуудта гаргагдадаг промышленна товарнуудай дунда бүд нэхэдэг машинанууд, трансформаторна электроподстанцинууд, химическэ аппарадууд болон агрегадууд, моторнууд болон киноаппаратура, тракторнууд, нэхэмэл бүд болон бусад олон зүйлнүүд бии юм. Эдэ бүгэдэ хүдэлмэришэн ангиин гараар бүтээгдээ бшуу.

Узбегэй хүдэлмэришэн ангиин түүхэ богонихоншье hаа тон hургаал боломоор юм. Энэнь Узбегэй Совет Социалис республикын анха бии болоhон ба хүгжэhэн ябадалтай нягта холбоотой гээшэ.

Октябриин социалис революциин урда тээ Узбекистан В. И. Ленинэй сэсэ мэргэнээр тайлбарилhанай ёhоор, «ёhотойл колони», хаанта Россиин хүдөөгэй, түүхэй эд оруулалсадаг нэгэ нэмэри байhан юм. Промышленностьнь гэхэдэ хлопок сэбэрлэхэ, хүдөө ажахын зарим продуктнуудые болбосоруулха жэжэхэн гар үйлэдбэриин предприятинууд лэ байhан юм. Хлопок ургуулдаг хизаар байhан аад, бүд нэхэлгын нэгэшье фабрикагүй байгаа. Хүдэлмэришэн ангиин тоо тоншье үсөөхэн бэлэй.

Узбекистанда Совет засагай тогтоhон түрүүшын үдэрhөө эхилэн хүсэтэ индустриальна бааза болон хүгжэнги промышленность байгуулха хараа шугам абтаhан юм. Энэ хэрэгтэнь үзбегүүдтэ туhалалсахаяа ород арад, тэрэнэй түрүү хубинь болохо хүдэлмэришэн анги нэн түрүүндэ ерэhэн байгаа. Тэдэнэр пролетарска интернационализмын үльгэр жэшээ, ажалша хүн зоной аша туhала ахадүү ёhоной, үнэн сэхэ алба хэлгын жэшээ харуулhан байна.

Өөhэдынгөө мэргэжэл шадабарида hургаhан Ураалай болон Запорожьеын булад хайлуулагшадай, Донбассай болон Кузбассай шахтернуудай, Москвагай болон Ленинградай машина бүтээгшэдэй, Бакугай нефтяннигуудай, Днепрэй гидроэлектростанцинуудай барилгашадай үнэн зүрхэнэй халуун туhаламжые узбегүүд мартаха аал даа.

Республика дотороо хүндэ индустри байгуулхын тулада угаа ехэ мүнгэ зөөри hомолхо хэрэгтэй байгаа. Теэд Совет гүрэн энээндэ мүнгэ гамнаагүй бэлэй. Узбекистандахи гидроэлектростанцинуудай болон промышленна предприятинуудай барилганууд түсэбтэ нэгэдэхи табан жэлэй эхинэй үеэр захалагдаа hэн. 1929—1941 онуудай капитальна барилгада 770 миллион шахуу түхэриг hомологдоhон байха юм. Тэрээнhээ хойшонхи 18 жэл соо, дайнай hүүлэй 1946—1963 онуудта капитальна барилгада мүнгэ зөөри hомололгын хэмжээ бүришье ехээр дээшэлжэ, 7.050 миллион түхэригтэ хүрэhэн байна.

Арадай ажахын ургалтатай хамта Узбекистанай хүдэлмэришэн анги урган хүгжөө. Мүнөө үедэ промышленна үйлэдбэридэ таhаралтагүй ажал хэдэг хүдэлмэришэдэй тоо 500 мянга шахуу болоно. Тэрээнhээ гадна, мүнөө үедэ республикын арадай ажахыда 300 мянга гаран дээдэ болон дунда техническэ эрдэм hургуули түгэсхэhэн мэргэжэлтэд ажаллана.

Узбекистанай 10 мянган хүн зон бүхэндэ дээдэ hургуули түгэсхэhэн 129 хүн хүртэдэг. Энэнь, жэшээлхэдэ, дээдэ хүгжэлтэтэй орон болохо Францинhаа гурба дахин ехэ болоно.

Узбекистанай дээдэ hургуулинууд жэл бүхэндэ 11—12 мянган мэргэжэлтэдые бэлэдхэн гаргана. Гансахан hүүлэй табан жэл соо (1959—1963 онуудта) дээдэ hургуули түгэсхэhэн мэргэжэлтэдэй дипломтой 64 мянган инженернүүд, технологууд, плановигууд, экономист, врач болон архитекторнүүдые республикын арадай ажахы хүлеэн абаhан байха юм. Мүн энэ үе соо республикын дунда мэргэжэлэй hургуулинууд 67 мянган мэргэжэлтэдые бэлэдхэбэ.

Гадна училищинууд болон профессионально-техническэ hуралсалай hургуулинууд жэл бүри дунда мэргэжэлэй 14—16 мянган хүдэлмэришэдые бэлэдхэнэ. Хэрбээ энээн дээрэ үшөө жэл бүри 94 мянган промышленна хүдэлмэришэд элдэб үйлэдбэри-техникын курсануудта hуралсан өөhэдынгөө мэргэжэлые дээшэлүүлдэг байhаниие нэмэхэ болоо hаа, Совет Узбекистанай хүдэлмэришэн ангиин шанар шадабаринь ямар ехээр хубилан дээшэлжэ байhаниинь али тодо болоно бшуу.

Мүнөөшье узбег хүдэлмэришэдэй хахад хубинь дунда ба гүйсэд бэшэ дээдэ эрдэмтэй. Эдэнэр алишье талаараа hургуулитай хүнүүд гээшэ. Тэдэнэй зохёон байгуулагша ажалынь инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй ажалhаа бараг илгаагүй бшуу.

Жэшээ болгон эндэ хоёр хүдэлмэришэдые нэрлэе: — Саид Нурутдинов, минии нэрэтэ, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Беговатска металлургическа заводой прокатчик, нүгөөдэнь Эргаш Пирматов — Чирчика городой электрохимическэ комбинадай аппаратчик. Эдэнэр хоюулаа дунда hургуулитайнууд, коммунис ажалай бригадын хүтэлбэрилэгшэд болоно.

Саид Нурутдинов hаяхан Социалис Ажалай Геройн дээдэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Энэ хүн завод дээрэ hурагшаар ажаллажа эхилээд, мүнөө үеын орёо оньhото прокатна стан дээрэ ажалладаг бригадын хүтэлбэрилэгшэ хүрэтэрээ дэбжэн ургаа. Саид, тэрэнэй нүхэд, өөhэдынгөө ажалладаг прокатна станаа миил юрэ жолоодон хүдэлгэнэ бэшэ, харин тэрэнээ бүри уралан нарижуулна. Тэдэнэй оруулhан уралан нарижуулгын дурадхалнуудынь инженернэ ёhоор бодожо үзэhэн, эрдэм ухаанай үндэhэ hуури дээрэ баталан, зураг схемээр тодорхойлон найруулжа заабарилан бэшэгдэhэн байдаг ха юм.

Эргаш Пирматовшье баhал өөрынгөө эрдэм, дүй дуршэл болон шадабари мэргэжэлээрээ Нурутдиновhаа илгаагүй хүн юм. Тэрэнэй ажалладаг цех соо хэдэн арбаад түбэгтэй орёо оньhото химическэ машинанууд болон аппарадууд тодхоотой. Теэд Эргаш эдэ олон тооной автомат машинануудые шадабаритайгаар жолоодон ажаллана.

Узбегэй алдарта хүдэлмэришэн анги өөрынгөө зэргэhээ хэдэн олон политическэ болон гүрэнэй ажал ябуулагшадые, элитэ эрдэмтэдые дэбжүүлэн гаргаа гээшэб. Эдэнэй зүбхэн зарим хэдыень дурдая.

Үнгэрэгшэ оной март hарада Узбегэй ССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси дээрэ республикынгаа Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүдтэ Ферганадахи азотно үтэгжүүлгын заводой ахалагша мастер Мухамед Махмудов, Ташкентын оёдолой фабриканудай нэгэндэ оёдолшон байhан, мүнөө инженер, профсоюзуудай республиканска Соведэй секретарь Мамура Юлдашева гэгшэд hунгагдаhан байна. Ташкентдэхи хүдөө ажахын машина бүтээлгын заводой токарь байhан Талип Садыков мүнөө республикын ниислэл хото—Ташкентын партийно-хиналтын комитедэй түрүүлэгшээр ажаллана. Тиихэдэ Мирзамахмуд Мусаханов, урдань заводой мастер байhан, дараань Ташкентын бүдэй комбинадай инженер, мүнөө СССР-эй правительствын гэшүүн, Узбегэй ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо. Миллионhоо үлүү хүн зонтой Ташкент хотын мэрэй тушаалда тон залуухан хүн (35 наhатай) Хуснутдин Асамов hаяхан hунгагдаба. Энэмнай урдань барилгашан, инженер ябаhан, түрэл городтоо хэдэн арбаад байрын болон албан захиргаанай байшангуудые бодхоолсоhон хүн болоно.

Коммунис хатуу этигэлтэй, социалис Эхэ орондоо хизаарлашагүй дуратай, пролетарска интернационализмын үзэл сурталда үнэн сэхэ байлга—эдэ бүгэдэ узбек хүдэлмэришэн ангиин, республикын бүхы ажалшадай бодол hанаанай үндэhэ hуури болон, үзэл сэдьхэлэйнь үнгэ шарайе тодорхойлно.

Гансахан үеын туршада хүдэлмэришэн ангиин болон бүхы узбек арадай сусаршагүй ажал хүдэлмэриин аша үрөөр, Совет ороной арад түмэнэй үдэр бүриин үнэн сэхэ туhаламжын ашаар Узбекистан феодализмhаа социализмда дабшан ороод, мүнөө коммунизмын гэгээн туяата ерээдүй тээшэ этигэл найдабаритайгаар алхалан ябана.

(АПН).

АПН-эй интервью

ХАНИ НҮХЭРЭЙ ТУhАЛХАДА...

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гадаадын экономическа харилсаанай Гүрэнэй Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо А. И. Алиханов Сомалиин Республикада ябаад бусажа ерэбэ. АПН-эй корреспондент Э. Рябцевтай уулзахадаа тэрэ ингэжэ хөөрэбэ:

— Бидэ Советскэ правительствын даалгабаряар Сомалида ошожо, Сомалиин правительствада болон арадта ямаршье үнэ түлөөhэгүйгөөр СССР-эй бэлэг болгон Уоджида городто баригдаhан госпитальнуудай хоёрдохиинь албан ёhоор тушаан хүлеэлгэжэ үгэhэн байнабди. Шэнэ госпиталь 50 хүнэй хэбтэхэ оротой. Тэрэнэй дэргэдэ үдэртөө 100 хүниие үзэн эмшэлхэ поликлиникэтэй юм.

Мүн бидэ экономическа болон техническэ талаар харилсан ажаллаха тухай советско-сомалийска хэлсээнэй ёhоор тус республика дотор баригдажа байгаа бусад барилгануудай ажалай дүүргэлтын ябасатай танилсаабди. Энээнhээ түрүүн Советскэ Союзай барижа үгэhэн госпиталь болон хэблэлэй типографи hайнаар хүдэлмэрилнэ. Жэшээлхэдэ, Магадишо гэжэ газарта баригдаhан типографи олон тооной ном, газетэ, журналнууд, сонсхолой хуудаhануудые болон бусад хэблэлэй материалнуудые барлан хангажа байна.

Республикын ниислэлдэ 300 хүүгэдэй hууритай интернат-hургуулиин барилга дүүргэгдэжэ байна юм. Энэ мүнөө сагай hуралсалай олон түрэлэй шэнэ совет түхеэралгэнүүдээр бүрин хангагданхай. Эндэнь багшанарай байрын гэрнүүд болон hурагшадай хамтын байранууд бэлэн болохоёо байна. Энди шэнээр баригдаhан радиостанци ашаглалгада hаяар үгтэхэнь.

Эдэ барилгануудhаа гадна, хэдэ хэдэн промышленна болон хүдөө ажахын предприятинуудай, жэшээлхэдэ, мяха-консервын, hүнэй заводуудай барилганудта СССР хабаадалсана. Таряа, хлопок болон тоhото ургамалнуудые эрхилхэ гурбан госхозууд байгуулагдажа байна. Ласкара город дээрэ загаhанай консервын үшөө нэгэ завод, Бербера городто гүнзэгы порт hаяар баригдаха байна.

Арhанай болон hүнэй заводуудые, тарянай оньhожоруулагдаhан хоёр склад, тээрмэ, пекарни зэргын үшөө хэдэн предприятинуудые бариха тухай советско-сомалийска протоколдо hаяхан гар табигдаhан байха юм.

Энэ ороной түүхэдэ түрүүшынхеэ нилээд олон барилганууд совет мэргэжэлтэдэй туhаламжатайгаар байгуулагдаhан гүрэнэйнь барилгын организациин хүсөөр баригдаха болоhониинь hайшаалтай.

Бидэниие республикын президент Аден Абдилла Осман, премьер-министр Хусейн Абдириза Хаджи гэгшэд халуунаар хүлеэн абажа уулзаhан байна. Тэдэнэр советско-сомалийска экономическа хани харилсаае болон Сомалиин национальна экономикые байгуулгадань СССР-эй үзүүлжэ байгаа туhаламжада үндэр сэгнэлтэ үгэнэд.

— Сомалиинхидай болон совет мэргэжэлтэдэй хамтаран гар гараа барилсан ажаллажа байгаа бүхы барилганууд дээгүүр хүдэлмэриин болон нүхэр ёhоной хани харилсаанай халуун амисхаал үзэхэдэ таарамжатай hайн байhаниие тэмдэглэмээр,—гэжэ А. И. Алиханов үгынгөө түгэсхэлдэ мэдүүлнэ.

(АПН).

МУЗЕЙТЭЙ БОЛОХОНЬ

Баргажанай аймагай Үүрэгэй hургуули хадаа республикымнай хуушанай hургуулинуудай нэгэн болоно. Эндэхи багшанар, hурагшад hургуулиингаа тогтоhоор 100 жэлэй hайндэртэ бэлэдхэл хэжэ байна.

Тэдэнэр энэ hайндэртэ хизаар ороноо шэнжэлхэ музей эмхидхэхэ гэжэ шиидэнхэй. Музейн барилга hургуулиин hурагшад багшанарайнгаа хүтэлбэри доро хэжэ байна.

Урдань хаанта засагай сүлэлгын газар байhан, мүнөө урган хүгжэжэ байгаа бүхы Баргажанай аймагай түүхые энэ музей харуулха юм. Тэрэнэй hая баригдажа захалбашье, hурагшад хэрэгтэй болохо элдэб янзын материал, экспонадуудые суглуулжа эхилээ.

Хэдэн жэлэй саана энэ hургуули дүүргэгшэд музей бэлэдхэлгэдэ туhалалсана. Иннокентий Колмаков Антарктидада кит баридаг флотилида хүдэлдэг юм. Музейн бэлэдхэл тухай дуулаад, нүхэр Колмаков осминог болон кидэй hоёо hурагшадта эльгээбэ. Мүн хизаар ороноо шэнжэлхэ республикын музей, Буряадай геологическа управлени hургуулиин музейдэ экспонадуудые үгэhэн байна.

Т. ВАСИЛЬЕВА.

АГИТБРИГАДЫН КОНЦЕРТ

Байгалай совхозой Нюургахи hүнэй фермын ойрохоно силос бэлэдхэдэг оньhожоруулагдаhан отряд ажалладаг юм. Тэндэ тракторай таршагаhаан, машинын хүүеэн таhардаггүй. hаяхан нэгэ үдэшэ трактор, машинын абяанай орондо баяанай абяан, ирагуу hайхан дуунуудай аялганууд зэдэлээ. Эндэ Кабанскын культурын байшангай агитбригада ерэжэ, ажалшадта концерт харуулhан байгаа. Агитбригадын гэшүүд ирагуу hайхан дуунуудые гүйсэдхөө, совет поэдүүдэй шүлэгүүдыешье уншаа, гоё hайхан хатарнуудыешье наадаа.

Концертын дүүрэхэдэ, тэндэ суглараhан комбайнернууд, трактористнууд, машинын жолоошод агитбригадын артистнуудта баяр баясхалан хүргөө.

Концерт харагшад «Колхознигуудай пенсионно тэдхэмжэ» гэhэн хөөрэлдөө анхаралтайгаар шагнаhан байна. Аймагай библиотекые даагша М. Г. Киреева СССР-эй Верховно Соведэй сессиин материалнуудаар энэ hонирхолтой хөөрэлдөө бэлэдхэжэ үнгэргэбэ.

Р. АМАГАЕВА.

■ НЮТАГ ■ НЮТАГУУДААР ЮУН БОЛОНОБ? ■

Хяагтын Ноёхоной участково больницада Цырен Магмунов 23 жэлдэ медфельдшерээр хүдэлдэг. «Энхэргэн зөөлэн зантай, үбшэ танихадаа бэрхэ»,—гээд нютагайнь зон магтадаг. Медфельдшертэ аргалуулжа эдэгэhэн хүнүүд эндэ олон байха. СССР-эй Верховно Соведэй сессиин hүүлээр Цырен Магмунов бүришье hайнаар хүдэлнэ.

Зураг дээрэ: **Ц. Магмунов.**

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ПОЛИ ДЭЭРЭШЬЕ ӨӨРЭГҮИ

«Ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалга» гэhэн аржагар томо гаршагтай автобусые мүнөө полевой стан ошоhон харгы замууд дээрэ хаража болоно. Энэ—Улаан-Үдын оёдолшод таряа хураагшадта плати, пальто, костюм гэхэ мэтые абаашажа ябана бшуу. Тэрэ хубсаhыень үмдэhөөр лэ айлшалхада гү, али hайндэртэшье ошоходо өөрэгүй даа. Иимэ оёдолшод Суулгын, Гашейн, Загаанай, Хориин, Ивалгын колхоз, совхозуудай ажалшадта айлшалжа байна.

Баргажан, Яруунадашье тиимэ автобусуудай энэ сүлөөгүй үедэ гараж соогоо байхань харагданагүй.

Онохойн совхозойхидшье полевой стан дээрээ гү, али хүдэлжэ байhан фермэ дээрээшье хубсаhаяа химическэ сэбэрлэлгэдэ гү, али будалгада үгэхэ байна. Хэрбээ хэн нэгэн гоё hайхан трикотажна хубсаhа үмдэхэ гээ hаа, тэрэниие абаhаар лэ захиха аргатай. Улаан-Үдын трикотажна фабрика тиимэ захил даажа абана.

Энэ фабрикын пунктнууд Загарай, Кабанск тосхонуудта байгуулагданхай.

Хүдөөгэй промкомбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй ябаха маршрудынь мүнөө ондоо болонхой. Парикмахернууд, сабхишад, часовой мастернууд, фотозураг буулгагшад полевой станууд болон таряа тушаан абадаг пунктнууд дээгүүр лэ ябажа эхилээ. Кабанскын, Зэдын, Хяагтын аймагуудай механизаторнууд, жолоошод тэдэниие яhала лашье магтана.

— Хойшодоо удангүй ерыт. Хүлеэжэ байнабди,—гэжэ таряа хураагшад мастернуудта хандана.

К. АЛЬВИНА.

АРАДАЙ ҮЛЬГЭРШЭН ТУХАЙ ШЭНЭ НОМ

Зүүн-Сибириин номой хэблэлдэ (Эрхүү) үльгэршэн Аполлон Тороевто зорюулhан ном ород хэлэн дээрэ гараба. «Аполлон Тороев» гэжэ номые Р. Шерхунаев бэшээ. Буряадай аман зохёолой баялигые hайн мэдэдэг хүнүүд тухай шэнжэлэн бэшэгдэhэн, ехэ hонин, түрүүшын туршалгануудай нэгэн гэжэ энэ номые тооломоор. Үльгэршын үнэн hайхан сэдьхэлээ арадай аман зохёолдо зорюулhаниие автор ном соогоо хүндэлжэ бэшэнэ. Тэрэньшье зүб. Аман зохёолой олон зүйлнүүдые мэдэхэhээ, хөөрэжэ үгэхэhөө гадна, бэлигтэ үльгэршэ өөрөө найруулдаг байна. Тэрээнэй сээжын баялиг соо аман зохёолойшье, мүнөө сагай литературыншье аялганууд, эртэ урда сагай зүйлнүүдшье, мүнөө үеыншье образууд олон гэжэ ном соо хэлэгдэнэ. Энэ ехэ шухала. А. Тороевой зохёолнууд соохи энэ хоёр эхин урадхалые шүүмжэлэгшэ ехэ зүбөөр элирүүлнэ.

«Шандаабал мэргэн», «Ута сагаан мэргэн», «Алтан шагай мэргэн» гэхэ мэтэ үльгэрнүүдэй хажууда социалис байдалда зорюулhан «Совет гүрэнэй герой», «Москвае хамгаалалга», «Генерал Балдынов», «Ангар ГЭС тухай» дуунууд, поэмэнүүд олоор нэрлэгдэнэ. «Үльгэршын дуунууд» гэhэн амяараа бүлэг ном соо бии. Баатарлиг совет арадай хэрэгүүдтэ, амжалтануудта зорюулагдаhан дуунууд эндэ дэлгэрэнгыгээр үгтэнхэй. Тэдэнэй дунда «Агуу Ленин», «Депутат тухай дуун», «Колхоз», мүн ажабайдалай түрүүшүүл, комбайнер, кукурузашад тухай дуунууд бии.

Зүгөөр А. Тороевой зохёолнууд соо хатар нааданай, баяр солын, дуу, зугаа булялдаанай, юрын байдалайшье дуунууд олон гээд, ном соо нэрлээд гарашаhаниинь ехэл халагламаар. Юундэб гэхэдэ, эдэ дуунууд аман зохёолтой таhаршагүй барисаатай ха юм, тэдэниие үлүү ехээр гүнзэгыгөөр харуулбал, уншагшадта hонирхолтойшье байха байгаа. 1940 ондо бэшэгдэhэн «Ленин багша» гэжэ поэмэ эндэ шэнжэлэн үзэгдэнэ. Гансашье образой талаар бэшэ, мүн гүнзэгы удхаараа А. Тороевой «Ленин багша» хадаа мүнөө сагай аман зохёолой ехэ hонин поэмэ болоно гэжэ ном соо хэлэгдэнэ. Гайхамшагта совет үедэ, арад зоной тэмсэлдэ, алдарта Коммунис партида алдар соло үльгэршэ дуулана.

Б. Шерхунаевай бэшэhэн ном ехэ хэрэгтэй, туhатайшье. Буряадай номой хэблэлдэ арадай үльгэршэд, дуушад тухай зохёолнуудые гаргаа hаа, hайн байгаа гэжэ hанагдана.

В. МАХАТОВ.

ПЕКИНЭЙ УБАЙГҮЙШҮҮЛ

Синьхуа агентствын хэhэн нэгэ мэдүүлгэ тушаа

ХИТАДАЙ АРАДАЙ Республикада ошожо ерэхэ гэдэг үнинэймни хүсэл бодол 1963 оной сентябрьда хүсэлдөө hэн. Би hамгантаяа Пекин, Шанхай, Ханчжоу, Гуанчжоу хотонуудаар ябаад ерээ hэм. Хитад арадай [illegible]да дуратай, хүндэшэ байhаниинь, мүн Хитадай үнинэй искусствань, гоё [illegible]н байгаалиинь бидэнэй сэдьхэл [illegible]ндэ мартагдашагүйгөөр хадуугдаhай. Хитадай Арадай Республикын научно-техническэ нэгэдэл гэдэг зургаани научна хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэдэлхэйн федерациин Пекинскэ центрэй (ВФНР-эй) бии болоhоной тэмдэглэлдэ зорюулагдаhан зүблөөндэ мании [illegible]hан байгаа. 1964 оной августда региональна зүблөө зарлаха тухай асуудал тэндэ зүбшэн хэлсэгдээ hэн. Ондо ондоо тээhээ hаяхан би иимэ гурбан документнүүдые абааб: Пекиндэ болохоёо байгаа зүблөөн тухай мэдээсэлтэй Синьхуа агентствын бюллетень, ВФНР-эй Гүйсэдхэхэ соведэй [illegible]угаар зүблөөнэй 39/64 гэhэн тэмдэглэлтэй материалнуудые (энэ зүблөөн байгша оной июньдэ Бухарестдэ болоhэн), мүн тус зүблөөн дээрэ Хитадай делегациин хэhэн мэдүүлгэ— эдэ гурбан документнүүдые абааб. Тэдэнтэй дашарамдуулан, Пекиндэ [illegible]тэдэй hаяар уулзахаяа байhан [illegible] асуудалаар хэдэн ажаглалтануудые хэхэ шухала гэжэ тоолоноб. Байгша оной августда Пекиндэ болохоёо байгаа зүблөөн ВФНР-эй зорилгонуудhаа хадуурна гэжэ мүнөө намда эли болобо. Хэрбээ Пекинэй зүблөөн ВФНР-эй ударидалгаар хэгдээ hаа, уласхоорондын энэ зургаанай үг зорилгые Хитадай политикын аша туhада хандуулха hэдэлгэ гаргагдажа болохо байна. Энээнhээ гадна, федерациин бодото гэшүүд бологшо нүлөө ехэтэ национальна зарим зургаанууд тус федерациин хүдэлмэридэ саашадаа хабаадалсажа шадахагүй hэн. Тиин демократ-эрдэмтэдэй уласхоорондын энэ зургаан дотор бутаралга гараха байгаа. Энэ hанамжаяа үндэhэлэн харуулхын тула 1963 ондо болоhон зүблөөнэй зарим онсо шэнжэнүүд тухай hануулхамни.

Нэгэдэхеэр, зүблөөндэ хабаадагшад тухай асуудал абаябди. Шэнэ региональна түб газар бии болгоhон ушар уласхоорондын энэ зургаанай бүхы гэшүүдтэ хабаатай шухала зүйл мүн. 1964 оной зүблөөндэ мүн бусад оронуудай, тусхайлан хэлэбэл, социалис оронуудай түлөөлэгшэд хабаадалсаха ёhотой гэжэ Бразилиин делегациие хүтэлбэрилэгшэ дурадхаа hэн. Теэд энэ дурадхалыень эрид шууд арсаhан байна. Тус дурадхалые Нигериин делегат, доктор Чике Оби гэгшэ буруушаагаа. Суглаан дээрэ энэ делегат болбол Советскэ Союзда эсэргүү үгэнүүдые хэлэhэн, Хитад өөрынгөө атомна бомботой байха ёhотой гэhэн hанамжые хамгаалhан байна! Зүблөөндэ уриха тухай асуудалые Хитадай Арадай Республика шиидхэхэ ёhотой гэжэ Пекинэй центрэй директор профессор Шан Вэй мэдүүлhэн байна.

Физикын асуудалнуудаар Нобелиин шанда хүртэhэн ВФНР-эй президент профессор С. Ф. Пауэлл гэгшэ (Англи) эрдэмтэдэй зүблөөндэ Советскэ республикануудай түлөөлэгшэдые урижа абаашаха тухай дурадхан, Хитад нүхэдтөө бэшэг эльгээгээ. «Эдэ республиканууд ехэхэн хүгжэлтэ түйлаа, тиин зүбшэн хэлсэхэ асуудалнуудтамнай тэдэнэр угаа ехэ туhа нэмэри заатагүй оруулха байна»,—гэжэ профессор Пауэлл тэмдэглээ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Пекиндэ болоhон зүблөөн дээрэ Азиин эгээн томо оронуудай нэгэн бологшо Энэдхэг ороной делегаци хабаадабагүй гэжэ Бразилиин делегат эхэнэр шаналан тэмдэглэhэн байгаа. Тиихэдэнь Хитадай түлөөлэгшэ хэмhээ хэтэржэ, Бразилиин делегат эхэнэрые провокатор гэжэ нэрлээ hэн! Хитад Энэдхэг хоёрой хоорондохи зүрилдөөе мэдэжэ байгаад тиигээ гэжэ манай делегадые зэмэлээ хаям. Доромжолгын иимэ политика болбол ВФНР-эй ажал ябуулгын үндэhэ hууринь бологшо документнүүдэй—тэрэнэй Уставай болон «Научна хүдэлмэрилэгшэдэй гол ёhоной» үг удхада айхабтар ехээр зүришэнэ бшуу.

Научна хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэдэлхэйн Федерацида хитад нүхэдэй хайхарамжагүйгөөр хандадагыень уласхоорондын энэ шухала зургаанай хүтэлбэрилэгшэдтэ тэдэнэй муугаар хандадаг ябадал мүн лэ харуулна. Нэгэ иимэ баримта абаябди. 1963 оной сентябрь багта зүблөө хэхэеэ хитад нүхэдэй бэлэдхэжэ байhан тухайда ВФНР-эй Генеральна секретарь профессор Бикар гэгшэ (Франци) тээ hүүлдэ ондоо хүнүүдhээ гэнтэ дуулаhан байна. Энээнэй hүүлээршье профессор Бикар Пекинэй зүблөөндэ миил юрын ажаглагшаар ошоо hэн!

Иимэ эрхэ байдалда бидэ, Бразилиин эрдэмтэд Пекинэй зүблөөнэй түгэсхэлэй мэдээсэлые тэрэ зандань hайшаан дэмжэжэ шадахагүй байгаабди. Юундэб гэхэдэ, тэрэ мэдээсэлынь ерэхэ зүблөөндэ манай эрдэмтэдэй хабаадалсажа шадахагүйгөөр найруулан бэшэгдээд байhан юм. Латиин Америкын нэгэ делегат зүблөөнhөө гараад ябахадаа ингэжэ хэлээ hэн: Хитадай хилые дабажа гарамсаараа энэ мэдээсэлые хаяха баатай болоноб, юундэб гэбэл Эхэ орондоо ерээд байхадаа, тэрэ мэдээсэлые хэрэглэхэ аргагүй байхаб.

Байгша оной июньдэ Бухарестдэ болоhон ВФНР-эй Гүйсэдхэхэ соведэй 25-дугаар сесси хадаа мүнөө болохоёо байгаа зүблөөе федерациин нэрэhээ Пекинэй центрэй үнгэргэхэ ябадалые буруушаагаа. Энэньшье гайхалтай бэшэл даа.

Ямар эрхэ байдалда суглаанай болоhые тэрээнэй түгэсхэлынь харуулна. Фан Чан-цзянай (КНР) түрүүлэлгэ доро болоhон түгэсхэлэйнь суглаан үүр сайтар үргэлжэлөө. Суглаанда хабаадагшадай тэсэхын аргагүй болотороо эсээд байтарынь, түрүүлэгшэ болбол түгэсхэлэй мэдээсэлэй текстые тэндэ хабаадагшадта гэб гэнтэ дурадхажархёо hэн. Зал соо hуугшадай зүгhөө буруушаалай үгэнүүдэй гарабашье, тэрэ мэдээсэлынь голосованигүйгөөр абтаhан байна. Тиигээд Фан Чан-цзян гэнтэ буруу харан эрьеэд, убайгүйгөөр суглаанhаа гаража ябашоо hэн. Уданьшьегүй суглаанай болоhон зал соо гал унтараагдажа, делегадууд яахыншье аргагүй болоходоо тараа бэлэй.

ВФНР-эй хүтэлбэрилэгшэд «Советскэ Союзаархинай заабаряар Пекинэй зүблөө эмхидхэлгые хинан шалгаха, энээндэ хамааралсаха hэдэлгэтэй, энээндээ эсэргүү ябуулгануудые хэнэ, худал хуурмаг мэдээсэлнүүдые тараана» гэхэ мэтээр июниин 27-до Хитадай хэhэн мэдүүлгэнь ВФНР-эй хүтэлбэрилэгшэдые бүтэхэгүй буруугаар зэмэлнэ. Хитадай мэдүүлгын убайгүй худал хуурмаг байhые дээрэ дурсагдаhан баримтануудшье эли тодоор гэршэлнэ бшуу.

Иигээд байхада август hарада Пекиндэ болохоёо байгаа зүблөөнhөө ямар аша үрэ гаралтай гээшэб,—гэжэ асуумаар байна. Болохоёо байгаа зүблөөнэй үедэ научна удха шанартай элидхэлнүүд уншагдаха гэжэ этигэнэб, теэд Пекинэй зүблөөнэй зорилгонуудые тэрэнэй эмхидхэгшэдэй найруулhан дээрэhээ хараад үзэхэдэ, дэлхэйн niитэ научна хүдэлмэрилэгшэд энэ зүблөөндэ хёрхо наринаар хандаха ёhотой болоно.

САЛОМАО ТАБАК,
Бразилиин эрдэмтэ-химик.
(АПН).

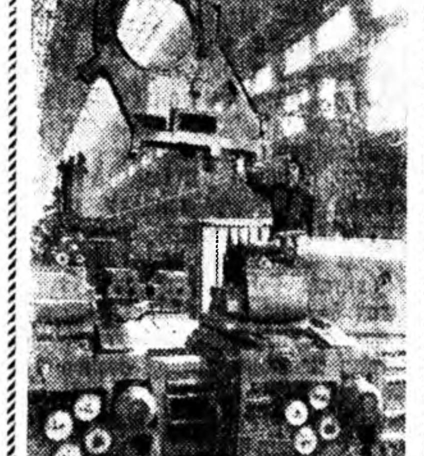

ДОНЕЦКЭ ОБЛАСТЬ. **Краматорскын хүндэ станок бүтээдэг завод долоон жэлэй эхинhээ хойшо зуугаад шэнэ станогуудые бүтээн гаргаба. Тэдэ станогууд промышленностиин олохон hалбаринуудта хэрэглэгдэнэ, ажалай бүтээсые нилээд дээшэлүүлнэ. Зураг дээрэ: модернизированнэ вальце-токарна станок хабсаргагдажа байна.**

ТАСС-ай фото.

Н. ДАМДИНОВ.

СОВЕТ ФИЗИКЫН АМЖАЛТАНУУД

„Танилсая, атом" гэжэ номhоо

Дайнай урда тээ СССР-тэ «ЖЭТФ» гэжэ журнал гаража эхилээ hэн. Тайлбарилбал, энэ үзэгүүднай — «Журнал экспериментальной и теоретической физики» («Туршалгын болон теоретическэ физикын журнал») гэжэ хэлэхэтэй. 1940 оной эхээр энэ журналай хуудаhан дээрэ совет физигүүд Зельдович Харитон хоёрой теоретическэ хоёр статья толилогдожо, ураанай хэрэмэй үүдэ нээхэ шухала түлхюурнүүд боложо үгэбэ. Эдэ статьянуудай ухаань нэрэнүүд сооhоонь яhала элеэр гаража ерэнэ: «Аалидхаhан нейтронуудай сохилто доро ураанай улхэлдэн бутарлаг тухай», «Ураанай улхэлдэмэл бутаралгын кинетикэ».

Энэ зохёолнууд тэнгэриhээ тэб байса унаагүй — богонихон саг соо хүгжэн залаагжа ерэhэн залуу совет физикын түйлалтануудтай сэхэ холбоотой. Совет физикэ Агууехэ Октябриин хубисхалай урда тээ ород гүрэнэй түрүү эрдэмтэд амин hудаhаншуудые олдэзэ шэнгэн дамжуулжа абаhан юм. Хубисхалай урдахи эрдэмтэд сооhоо гансахан Дмитрий Иванович Менделеевэй нэрышье hанаад үзэел! XVIII—XIX зуун жэлнүүдтэ hалбаржа ерэhэн химическэ элементүүдэй тоогоор Менделеев өөрынгөө гайхамшагта таблицаар журамнаад, дэлхэйдэ бии элемент бүхэнэй hүүри, шэгнүүр, шанарые хуу тэрэ таблица соогоо зааж үгэхэдөө, гансашье химиин гол хуули ёhо гаргаа бэшэ. Энэ системээрээ Менделеев атомай физикэ энэшэ тэрэ хүгжэлтэдэ хүүргэ бодхоожо үгөө. Атомай физикын бүхы амжалтанууд Менделеевэй системэ заабол зааhаар тэмдэглэжэ түйлагдаа hэн гэбэлнай алдуу болохогүй. Танигдаагүй орон нютагаар аяншалхадаа, тэрэ дайдын түүхые, харгы замуудаань масштабтайень харуулhан картатай hаа ехэ hайн байдаг. Ородой агуу эрдэмтэнэй таблицые тон иимэ картатай жэшээлэмээр юм. Мүнөө дэлхэйн дээрэ Менделеевэй нэрые мэдэхэгүй хүн хомор. «Тоогоороо олошорон сугларhан мэдээнүүдэй шанараар бэлэн журамнагдаhан hургаал болдог тухай Гегелиин ёhые өөрөө нэхэгэлэнгүй хэрэг дээрэ баталан, Менделеев эрдэмэй хизаарта габhая харуулба», — гэжэ Фридрих Энгельс тэмдэглээ hэн.

Ородой суута физик Петр Николаевич Лебедевэй нэрэ хуу түрэлтэнэй ухаа сэдхэл соо мүнлэ алтаар бэшээтэй ходоодо үлэшагдажа байхал.

Петр Николаевич Лебедев 1900—1901 онуудта хүнэй тэрэ болотор хэжэ шадаагүй юумые хээ: тон наринаар табигдаhан туршалгаараа Лебедев гэрэлые шэгнэжэ шадаа hэн. Энээгээрээ ородой физик «гэрэл гээшэ миин лэ гэрэл» бэшэ, харин бодосто юртэмсын бэшэшье бэенүүдтэл адли «барюубшатай», «даасатай» юм гэжэ харуулаа. Лебедевэй энэ хүдэлмэри физикэдэ шэнэ хуудаhа нээгээ hэн.

Петр Николаевич Лебедевэй гүнзэгы ухаан бэлиг Россида Столыпинай эзэрхэлгын үеэр шоротойгоор тушаалдаа. Тиихэдэ, 1905 оной хубисхалай даргадаhанай hүүлдэ тогтоhон аргагүй бүгшэм агаараар түрүү эрдэмтэд ядаа гэжэл амилжа байгаа hэн. Хаанай мохоо модохир министрнүүд, Лебедевэй агуу бэлигые ойлгоошьегүй, ойлгохо дурагүйшье hэн ха. Тиин, энэ ородой агуу физик өөрын лабораторигүй дээрэhээ, университедэй подвал соо ажалладаг бэлэй. Хүндэ хүшэр байдалhаа боложо, засатай зүгhөө ямаршье анхарал үгы дээрэhээнь, энэ гайхамшаг хүн дүшэ гара наhатайдаа, хэжэ шадаха байhан агуу хүдэлмэринүүдэйнгээ хахадынiшье хэнгүйгөөр хосороо hэн.

Гэбэшье Лебедев хойноо үргэн ехэ гэрэлтэ мүр үлөөгөө. Россида Лебедевэй hургуули гэжэ физикын шэглэл Октябриин хубисхал хүрэтэр замаа үргэлжэлүүлhээр ерээд, шэнэ сагай эрдэмтэдтэ агуу Лебедевэй захяа заабарие дамжуулаа.

Хаанта Россида гансашье «сэбэр» физикэдэ бэеэ зорюулhан бэшэ, мүн үйлэдбэри дээрэ ухаа шадабарияа хэрэглэхэмнай гэhэн хүнүүдэй урдашье нилээд олон hаад тодхорнууд табигдаатай байдаг байгаа. Ушар юуб гэхэдэ, хамаг оньhон үйлэдбэринүүдые хаанта засаг хари гүрэнэйхидтэ найдажархидаг hэм шуу. Электротехникэ болон оптикые Петербургда немец капиталистнар мэдэлдээ абанхай, радиотехникые — шведүүд, түмэр үйлэдбэриие — французууд, бүд нэхэлгые — англичанууд булимтаранхай дээрэhээнь, үндэhэн яhанай инженернүүдтэ үүдэнүүд ехэнхидээ хаалгатай байдаг байhаниинь гайхалгүй. Үйлэдбэри дээрэшье үүдэн хаалгатай, «сэбэр» физикэдэшье бэеэ зорюулхань хүшэр—иимэ саг бэлэй. Тиин, хубисхалай урда тээ Петроградта оройхоноол 20-оод эрдэмтэ физик хүдэлжэ байгаа hэн гэжэ академик Н. Н. Семенов мэдүүлнэ. Академик А. Ф. Иоффе тоолоожо үзэхэдөө, 1906 ондо бүхы Россида эрдэмтэ физигүүдэй тоо 100-hаа дээшэ сохом гараагүй гэжэ баталаа hэн.

Агууехэ Октябриин хубисхалай hүүлээр, үглөөдэрынь шахуу, илажа ерэhэн коммунис парти эрдэм бэлигэй хүгжэлтые эгээн шухала асуудалнуудай зэргэдэ табиба. Гэгээрэлэй арадай комиссариадай дэргэдэ эрдэмэй асуудалнуудые эрхилхэ захиргаан эмхидхэгдээ. Ленинградта физико-техническэ институт, оптическа, математическа институдууд, үшөө академик Павловай физиологическа институт хүдэлжэ эхилээ. Москвада баhал иимэ шэнжэлхы шэглэлтэй хэды институдууд нээгдэбэ. Тэрэ хүшэр 1918—20 онуудай гал дүлэн соогуур, ами наhан эрхэ сүлөө хоёроо үхэлтэ байлдаагаар аршалха зуураашье, совет засаг эрдэмэй хэрэгые энэрхыгээр хүгжөөжэ гараа бшуу. Агууехэ Ленинэй дурадхалаар, граждан дайнай хатуу бэрхэ жэлнүүдтэ эрдэмтэдэй байдалые hайжаруулха комисси бии болгогдобо. Энэ комисси тусхай карточкануудаар эрдэмтэдтэ эдеэ хоол, хубсаhа хунар, түлеэ hүүрhэ үгэжэ эхилээ. Иигэжэ шуhа дүлэн соо уняартажа байhан Россида, коммунистнарай сэсэн зоригоор, эрдэм бэлигүүд угайнгаа утаhа таhалдуулангүй, саашадаа хүгжэхэ арга олоо.

1920 ондо дээдэ hургуулиичууд нээгдэжэ эхилбэ. Үлэн хооhоншье, хүйтэ нойтоншье hаань, үргэн ехэ ороной хизаарнуудhаа бэлигтэй бэлигтэй, hүбэлгэн ухаатай залуушуул түб хотонуудай институдуудта сугларбад — олохониинь үнгөө бууранхай гимнастеркоор граждан дайнай газарhаа сэхэ ерэжэ партада hуугаа. Тэдэнэй дундуур ябажа, хүн бүхэниень тэрэ үедэ шарайшалан хараа hаа, бидэнэр эдир залуу наhатай Скобельцыниие, Капицые, Курчатовые, мүн Зельдович, Харитон, Фок, Иваненко, Лейпунский, Ландау, Черенков, Тамм гэгшэдые таниха hэмди. Һаял атомай бүхэ hамарые шүдөөрөө хазажа үзэн туршахадажа байhан, үшөөл хүсэд бэлигээ задараагүй эдэ залуушуул тээшэ тэрэ үедэ хургаараа заажа, хожомоо дэлхэйдэ суурхаhан совет атомна физикын гол хүсэниинь энэ гээшэ гээ hаамнай, зариман этигээшьегүй байжа болохо hэн ха... Дан залуу hэн даа тэдэнэр—жэшээнь, саашадаа совет атомнигуудай ударидагша бололо тодорhон Игорь Васильевич Курчатов 1920 ондо оройдоо 18-тай хүбүүн ябаа...

Залуу эрдэмтэдтэ ухаа заадаг багшанарыншье шабинарайнгаа наhанhаа үлүү холо ошоогүй хүнүүд байшадаг hэн. Совет физикын эхи табигшадай нэгэн А. Ф. Иоффе гэдэгэй хүтэлбэри доро замаа эхилhэн Н. Н. Семенов хорин дүрбэтэйдөө физико-техническэ институдта тусхай лаборатори даажа абаhан юм. Академик Н. Н. Семенов (1956 оной Нобелиин шангай лауреат) тэрэ холынгоо сагые дурдан, иигэжэ бэшэнэ: «...бидэ эгээн бэлигтэй хүбүүдые шэлэжэ абадаг hэмди, тэдэмнай уданшьегүй, хоёрдохи курсhаа эхилэд, hурахынгаа хажуугаар, шэнжэлхы шэглэлтэй лабораторинуудта эрдэмтэ туhалагшаар ажаллажа эхилдэг байгаа.

1921—24 онуудта физико-техническэ институдтахи минии лаборатори соо хуу иимэ студентнүүд хүдэлдэг бэлэй».

Тэрэ эхин үедэ, шэнэ совет хүрьhэн дээрэ, эрдэм ухаанай ямар дэмбэрэлтэйгээр хүгжэhэниие иимэ жэшээ харуулна. «1920 ондо физико-техническэ институдта шэнэ лаборатори байгуулха гэhэн захиралта абахадаа би гансаархэнаа hэнби, — гэжэ академик Н. Н. Семенов үргэлжэлүүлэн бэшэнэ.— Оройдоол арбан жэл болоод, 1931 ондо би 50 шадамар, эдэбхитэй эрдэмтэдые бэлэдхэжэ гаргаhан байгааб». Нэгэ институдай ганса лабораторидо иимэээр эрдэмтэд ургаа гээшэ hаа, бүхы гүрэн соо ямараар ургаа гэжэ hананабта!

Үзэгдөөгүй эршэтэйгээр хүгжэжэ ерэhэн совет залуу эрдэмтэд дүрбэн хана соогоо бүтүүлэгдэд байгаагүй. Үшөө 1920 ондо бүлэг совет эрдэмтэд (хубисхалай hүүлээр түрүүшынхеэ) хилын саана командировкоор гараба. Хари нютагуудай томо-томо ухаатантай халуун нюураараа танилсажа, шэнээр харилсаа холбоо бэхилхэhээ гадна, тэдэнэр шэнжэлхы шэглэлтэй институдуудые түхеэрхэдэ шухала, үнэтэй хомор оньhон хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха даабаритай байба. Совет правительство тэрэ hандаралта жэлнүүдтэ валютаар хэды дутамаг байбашье, эрдэмэй оньhон хэрэгсэлнүүдтэ мүнгэн зөөри хайрлангүйгөөр hомолоо.

1920 ондо хилын саана командировкодо гаралсаhан тухайгаа академик А. Ф. Иоффе иигэжэ бэшээ hэн: «Хари газетэнүүдэй тарааhан тунхагаар, соёл эрдэмые үндэhөөрнь hалгааба гэгдэhэн Совет засаг тогтоhоор гурбан жэл болоод байба. Совет засаг түрүү эрдэмтэдые хюдана, харшална гэлсэдэг hэн, — тиин гэhээнь, баруунай гүрэнүүдтэ хуушанайнь танил болохо бидэнэр элүүр энхэнүүд ерээд, зүблэлтэ гүрэндэ энэ гурбан жэл соо эрдэмүүдэй дэлгэрhэн тухай, шэнээр нээгдэhэн институдууд тухай хөөрэжэ байбабди... Иимэ харилсаанууд саашадаа, совет физикын хүгжэхэ бүри, улам бэхижэбэ».

Баруун Европын түрүү үзэлэлтэй суута эрдэмтэд совет физикын эршэтэ алхамуудые анхаралтайгаар шэртэхэ зуураа, тэдэнэй хүтэлбэри доро хүдэлөөд үзэхэмнай гэhэн манай бэлигтэй залуушуулда арсадаггүй hэн. 1923 онhоо эхилээд, залуу совет физигүүд Баруун Европын түрүү центрнүүдтэ жэлээр—хоёр жэлээр эльгээгдэдэг болобо. Мэдээжэ совет физик Петр Леонидович Капице тэрэ үедэ Эрнест Резерфордын лабораторидо абтаа hэн. Капицын hүүлээр Резерфордын шаби болохоёо ошоhон Харитон, Лейпунский, Синельников гэгшэдэй урда Кембриджэхи лабораториин үүдэн үргэнөөр нээлгэтэй байба. Английн агуу физик энээгээрээ Совет гүрэндэ дуратай байhанаа харуулдаг бэлэй. Харин, нэгэтэ сагаан эмигрант Гамовай Резерфордло ерээд, лабораторидоо абыт гэhэн гүйлтатайгаар хандахадань, Резерфорд тэрэ эмигрантда үүдэн тээшэ заажа, Совет правительствын зүбшөөлгүйгөөр минии лабораториин богоhошье алхахагүйш гэжэ эрид арсаhан юм.

«Физигүүдтэй уулзалганууд» гэжэ тон hонирхолтой ном соогоо А. Ф. Иоффе хорёод оной эсэстэ Д. В. Скобельцыной Париж hураха ошоhон тухай хөөрэнэ. Мария Кюри Скобельцыниие өөрынгөө институдта абаха зүбшөөл үгэhэн байгаа. Теэд тэрэ үедэ иимэ командировконуудай зариминь Париждахи Уласхоорондын Комитет түлэдэг hэн тула, тэндэ баhа зүбшэхэ ёhотой болобо. Комитедэй энэ хэрэгые үнжагайрууллхаа hанахадань, Мария Кюри Иоффые дахуулаад, Парижай нүгөө заха хүрэтэр (ябагаар!) ошожо, комитедэйхидтэй шангаханаар хөөрэлдөөд, мүнөө олондо мэдээжэ академик Дмитрий Владимирович Скобельцыниие институдтаа абаха болоо hэн.

Тиихэ үеэр, залуу совет гүрэн доторнай физикын шэнжэлхы шэглэлнүүд олон боложол, улам саашаа hалбаржал байба. Жэшээнь, Ленинградтахи физико-техническэ институдай лабораторинууд элдэбын шэглэлнүүд болон hалаатаба гэбэл: металлнуудай теори, рентгенэй элшэнүүд, ядерна физикэ, электронно үзэгдэлнүүд, радиотехникэ, химическэ физикэ гэхэ мэтэнүүдые тодорхойлон шудалжа оробо. Хожомынь эдэ hалаануудынь ургажа ерэхэдээ, амяараа институдууд болон «мүшэрлэдэг» hэн. Сагай ошоходо, эрдэмэй шэнжэлхы институдууд гансашье Москва Ленинград хоёрто бэшэ, захын городуудаар ургаж бодожо эхилээ. 30-аад онуудай эхеэр гансахан Ленинградай институдhаа hалаатан, Харьковта, Свердловскдо, Томскдо, физико-техническэ институдууд эмхидхэгдээ hэн.

30-аад онуудта манай гүрэндэ атомна физикын үндэhэн hуури бата бэхеэр табигдаба. Энэ hууринда мүхэшэгүй тэбхэр шулуунууд мэтээр ородой түрүү физигүүдэй болон бэшэшье гүрэнүүдэй түрүү эрдэмтэдэй түйлалтанууд дэбдигдэжэ үгэбэ. Удабашьегүй, залуу совет физикэ (илангаяа тэрэнэй шэнэ hалбари — атомай голой физикэ) өөр тухайгаа бултанай дуулахаар мэдүүлдэг болоо. 1932 ондо нейтроной олдомсоор, Москвагай университедэй профессор Иваненкын атомай гол тухай өөрынгөө hургаал зохёоhые hананабди. Тэрэл онуудаар Ленинградта залуухан физик Курчатов нейтроноор атомай голые буудажа эхилээ. Мүн лэ тэрэ сагаар ерээдүйн Нобелиин шангай лауреадууд Черенков, Тамм, Франк, Ландау гэгшэд олые нээхэ ухаанайнгаа hурша номые матажа ороо бэлэй.

Совет физигүүдэй зохёолнууд хилын саанахи эрдэмтэдые ехээр hонирхуулдаг болобо. Харьковта, Москвада гарадаг байhан манай физическэ журналнууд хари хэлэн дээрэ тарахадаа бэшэ гүрэнүүдэй суутай нэрэтэй журналнуудhаа оройдоо дутадаггүй hэн. 1940 ондо «ЖЭТФ»-дэ толилогдоhон Харитон Зельдович хоёрой үнөөхи статьянуудшье атомай физикын зүргэ дээрэ совет гүрэн түрүүшүүлэй тоодо ябана гэжэ элеэр харуулаа.

Зельдович Харитон хоёр тэрэ статьянууд соогоо үлхэлдэмэл реакци гүйсэдхэхэ арга боломжонууд тухай бэшэбэ. Фредерик Жолио-Кюригэй — үлүү нейтронуудай дүүлин гаралгаhаа боложо, үлхэлдэмэл реакци гүйсэхэ ёhотой гэhэниие hананабди. Теэд, ганса үлүү нейтронууд үшөөл тиимэ реакци бүтээжэ шадахагүй байшоо. Зельдович Харитон хоёр үлхэлдэмэл реакци гүйсэдхэхын түлөө иимэ хоёр арга боломжо байдаг гэжэ харуулаа.

Нэгэдэхеэр, энээнэй түлөө ураанай горитойхон ехэ хэhэг хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, ураанай хэhэг багаханаар абаа hаамнай, үлүү нейтронуудай ураан coohoo газаашаа хооhоор hэтэ дүүлин гарашаха бшуу, тиихэдээ хүршэ атомуудаа бутаргажа шадахаа болино ха юм. Харин, ураанайнгаа хэhэг ехэ болгохо бүримнай, үлүү нейтронуудай тэрэ хэhэг соогоо «шабардажа», газаашаа хооhоор дүүлин гарахын орондо, хүршэ атомуудайнгаа гол бутаргажа ябахал. (Хэды шэнээн ехэ хэhэг ураан соо үлхэлдэмэл реакци гүйсэжэ эхилхэ байнаб—тэрэ хэмынь КРИТИЧЕСКЭ МАССА гэжэ нэрлэгдэдэг).

Хоёрдохёор, үлхэлдэмэл реакци бүтээхын түлөө ураанай хэhэгые тиитэрнь ехэ болгохын орондо, миил ураанайнгаа 235-най изотопые олошоруулхада хамаагүй. 235-най изотоп нейтрондо ехэ «хомхой» юм—дутуу эдиhэн шоно гэдэгтэл, нейтроной дүтэлжэ ерэмсээр, үүрэбхин залгяад, тэрэ нейтронойнгоо сохисоhoo боложо хубаагдан бутаршадаг; энэ шанарынь үлхэлдэмэл реакцида яаха аргагүй шухала.

Одоол нихэдээ, ураанай дотор үлхэлдэмэл реакциин гүйсэхэ ушар, арга теоретическээр олдобо, тоологдобо, нэрлэгдэбэ гэхээр сагнай ерээ бэшэ гү? Үшөөл нэгэ юумэн дутаад байна: эгээн түрүүшын, эхин түлхисэ үгэхэ нейтрон хаанаhаа абалтайб? Ондоо үгөөр хэлэхэдэ, ураанай хэрэм соо түймэр табиха «зуруул шиирамнай» хаана гээшэб? Энэ айхабтар шухала асуудалда мүн лэ манай, совет физигүүд Петржак Флеров хоёр «Ураанай спонтанна аргаар хубааралга» гэhэн статьягаар харюу үгэбэ.

Ураан радиоактивна гэжэ үшөө Беккерелиин ба Кюритэнэй хүдэлмэриhөө эхилээд мэдэнхэйбди. (Атом тухай бүхы энэ зугаамнай Беккерелиин лаборатори соо фотопластинка дээрэ мүрөө үлөөhэн ураанай хэhэгhээ эхилнэ hэм шуу). Петржак Флеров хоёр тон ухаамгай, наринаар табигдаhан туршалгаараа ураанай гол соо түймэр табиха зуруул оложо шадаба. Ураанай атомууд соо өөр тухаараа хубаагдашадаг гол нэгэн-хоёр бии байбал! Үлхэлдэмэл реакци гүйсэдхэхын түлөө хажуу тээhээ ямаршье «hомон» хэрэггүй гэжэ элирээ. Өөр тухаараа, спонтанна аргаар хубаагдаhан голой нейтронууд түрүүшын сохисо үгэхэ эхин hомон болохо зэргэтэй.

Иигэжэ совет физигүүд Зельдович-Харитон, Петржак-Флеров гэгшэдэй хүдэлмэринүүд 92-хи элементын эгээн саадахи үүдэнүүдэй нюуса түлхюурнүүдые олоод, эрдэмтэдэй гарта барюулжа үгэбэ.

Петржак Флеров хоёрой статья 1940 оной сентябриин номерто толилогдоо. Найман hара болоод, фашис Германи Советскэ Союзда добтолон орожо, дүрбэн жэлэй үзэгдөөгүй хүшэр хүндэ дайн эхилбэ. Энэ дайнда бүхы совет арад, арадтайгаа хамта манай эрдэмтэдшье хамаг хүсэ шадабаряа — унтаха нойрhoo эхилээд улаан шуhандаа хүрэтэр—дүүhыень үгөө бэлэй.

Харин, алар холын, далайн саанахи Америкэдэ бүхы Европоhоо тэрьедэжэ ерэhэн бэлигтэй-бэлигтэй физигүүд ухаан бодолоо хамтадхажа, саарhан дээрэ теоретическээр бүтээд шахуу байhан үлхэлдэмэл реакциие бодото хэрэг дээрэнь гүйсэдхэхэ зорилготойгоор хамсыгаа шуулдан ороо hэн.

Бүгэдэ арадай гашуудал

ХИЛЫН САНАНhАА

Аха дүү партинуудай шаналал

РИМ, августын 23. (ТАСС). Нүхэр Пальмиро Тольяттиин нүгшэhэн тушаа шаналан гашуудажа байhанаа мэдүүлhэн олон тоото бэшэгүүдые «Унита» газетэ мүнөөдэр тунхаглана. Газетын хабсаргалтые бүхыдэнь ээлhэн эдэ бэшэгүүдые Хитадай коммунис парти, Болгариин коммунис парти, Чехословакиин коммунис парти, Румыниин хүдэлмэришэнэй парти, Германиин нэгэдэмэл социалис парти, Венгриин хүдэлмэришэнэй социалис парти, Кубын социалис революциин нэгэдэмэл парти, тэрэшэлэн Цейлоной, Корейн, Чилиин, Японой компартинууд, ЭДА парти, Болгариин эсэгэ ороноо хамгаалгын фронт болон бусад эльгээhэн байгаа.

РИМ, августын 24. ТАСС-ай корр. **А. Красинов** иигэжэ дамжуулна: Итали агууехэ тэмсэлшын наhанhаа нүгшэhэниие шаналан уйдана. Пальмиро Тольяттиин бэетэй хуурсагай тодхогдоhон Италиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй байшан тээшэ хүн зон үдэр hүни илгадгүй хойно хойноhоо hубарин ерэжэл байна. Үсэгэлдэр удэшэ болотор тэрэнэй хуурсагай хажуугаар зуун мянга гаран хүн ябажа гараа. Теэд, энэ хүн зоной урадхалай эхи захань үшөө харагданагүй. Тольяттиин шарилтай хуурсаг Италиин компартиин ЦК-гай улаан тугаар болон гурбан ондоо үнгэтэй национальна тугаар бүрхөөгдэнхэй. Хуурсагайнь дэргэдэ Италиин коммунис партиин ЦК-hаа, Италиин ажалшадhаа, аха дүү коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудhаа веногууд табигданхай.

Веногуудай нэгэн дээрэ иимэ гаршагтай: «Уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, Италиин коммунис партиин ударидагша, мартагдашагүй нүхэр Пальмиро Тольяттида—КПСС-эй Центральна Комитедhээ».

Тольяттиин хүдөөлүүлгэдэ байлсахаяа аха дүү партинуудай делегацинууд Римдэ улам олоор нэмэжэл ерэнэ. КПСС-эй ЦК-гай секретарь Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй делегациин удаа тээ Чилиин, Польшын, Мароккын, Австралиин, Канадын, Болгариин, Грециин, Испаниин, Чехословакиин, мүн бэшэшье хэдэ оронуудай коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэд эндэ ерэбэ.

Италиин ажалшадай түлөөлэгшэдэй олон мянган делегацинууд оронойнгоо бүхы хото городууд болон хүдөө нютагуудhаа тусхай поезднуудаар, автобусуудаар Римдэ ерэжэ эхилээ. Августын 25-да тэдэнэр бултадаа жагсаалда гаража, Тольяттиие hүүлшынь замда үдэшэхэ юм.

Сан-Джованниин талмай дээрэ арадай трибуна болоhон энэ хүн бүри hаяхан үгэ хэлэжэ, золтой жаргалтай ерээдүйн түлөө тэмсэхыень олониитые уряалhан байгаа. Тэрэнэй захяае үнэн сэхээр дүүргэхэ, коммунистнуудай партиин тугые дээрэ үргэн ябаха байhан тухайгаа Тольяттиин дайшалхы ханинар, соратнигууд тус талмай дээрэ тангаригаа үгэхэ байна.

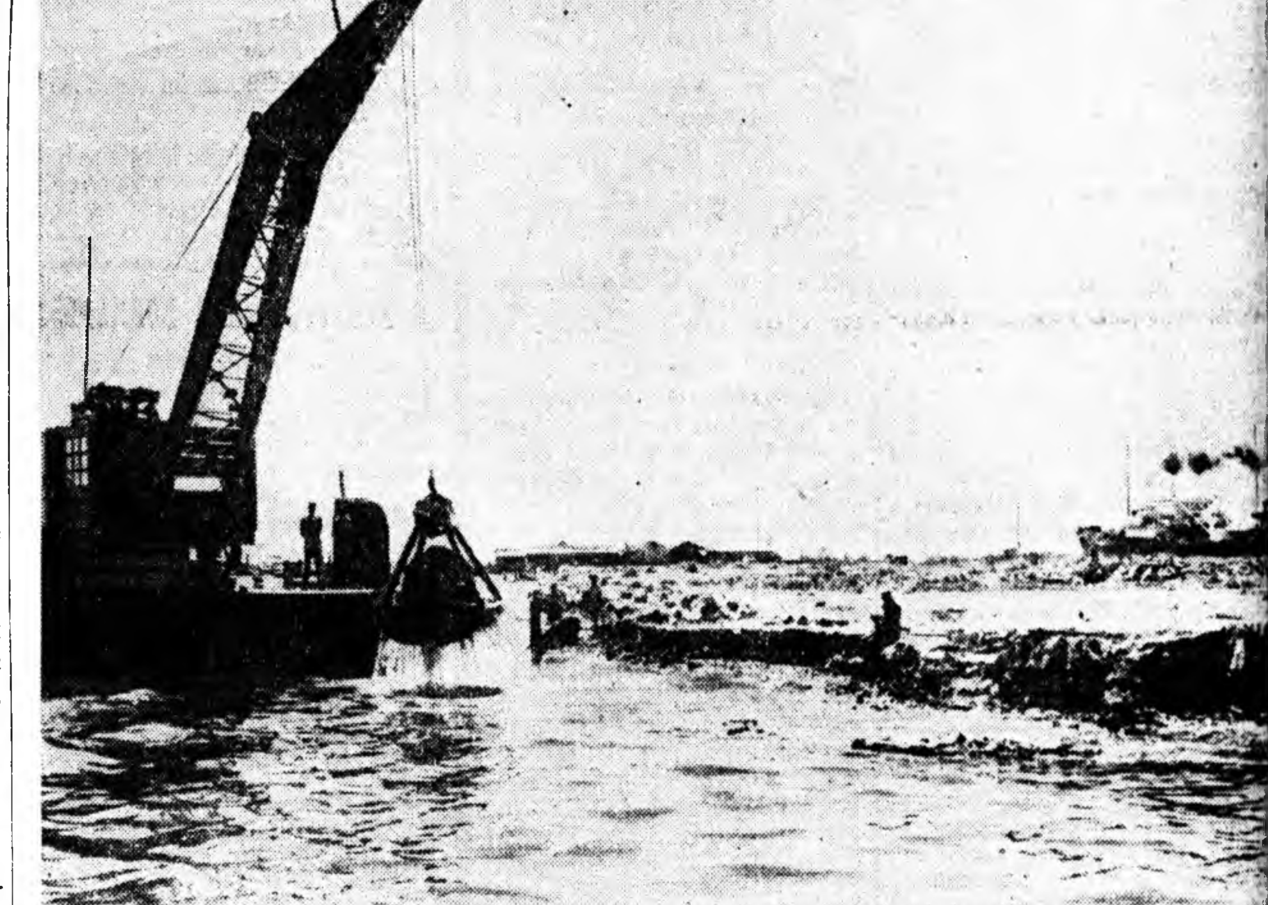

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Суэцкэ канал үргэдхэхэ хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Каналда орохо харгы замда байhан бишыхан арал үгы болгогдохонь. АПН-эй фото.

Восстани хэгшэдэй шэнэ амжалта

ПАРИЖ, августын 24. (ТАСС). Гастон Сумиало гэгшын хүтэлбэрилдэг Конгын восстани хэгшэд үсэгэлдэр Бумба гэжэ бишыхан городые эзэлээ. Энэ город Стэнливильhээ баруулжаа Конго мүрэнэй эрье дээрэ оршодог юм. Восстани хэгшэд байлдангүйгөөр Бумбые эзэлээ гээд Франс Пресс агентствын корреспондент Леопольдвильhаа мэдээсэнэ. Город соо байhан Конгын национальна гвардиин частьнууд восстани хэгшэдэй отрядуудай харагдахатай сасуу зугадажа ошоhон байгаа. Тэрэшэлэн европынхид городhоо гаража ошоо.

Букава городто байhан АФП-гэй агентствын корреспондент иигэжэ дамжуулна: Энэ городто хэдэн үдэрэй урда тээ шуhата байлдаан болоhон байгаа. Гэбэшье, үшөөл хүреэлэгдээд байhан зангаараа. Леопольдвилиин правительствын сэрэгүүдэй восстани хэгшэдые город coohoo түрижэ гаргаhан байбашье hаань, тэдэнэр ойро дүтүүр байhан добо болдогууд дээгүүр тогтоод, саашаа зайланагүй. Город соогуур үе-үе болоод лэ буудалдаан болоно. Киндуhаа Букава тээшэ шэглэн ябаhан шэнэ сэрэгүүдые тагнуулай самолёдууд элирүүлэн олоhон юм гэжэ энээнэй урда тээ мэдээсэгдээ hэн. Бельгиин сэрэгэй советнигүүд хадаа эндэхи правительственна сэрэгүүд хороолтодо ороhон дээрэhээ восстани хэгшэдэй дахин горитой ехэ добтолго хэжэ орохо болоо hаань, тэрээндэ эсэргүүсэхэ аргагүй болохонь гэжэ hэжэг түрэhэн юм гээд дурсагдаhан мэдээсэл соо хэлэгдэбэ.

Уласхоорондын hанал нэгэдэлгын үльгэр жэшээ

АЛЖИР, августын 24. ТАСС-ай корреспондент **А. Токарев** иигэжэ дамжуулна:

Алжирай таряашадта зорюулагдаhан шэнэ тухэлэй тосхоной түрүүшын шулуу табилгын баярай ёhолол Уадиас (Кабилия) гэжэ залуушуулай уласхоорондын лагерьта болоо. Алжирай залуушуултай хамта Советскэ Союзhаа, Болгари, Франци болон Мароккоhоо hайн дураараа ошоhон хүнүүд энэ барилгада хүдэлхэ юм. Энэ гайхамшагта ушартай дашарамдуулан, ФНО-гой политбюрогой гэшүүн Хосен Захуан, ФНО-гой залуушуулай организациин генеральна секретарь Абдельмаджид Бенасер, Кабилиин префект Замум, тэрэшэлэн СССР-hээ Алжирта байдаг элшэн сайд Н. М. Пегов эдир залуу хүбүүд басагадта айлшаар ерээ.

Совет бүлэгэй түлөөлэгшэ Шкварко митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлээ: «Хүндэтэ нүхэдүүд, бидэнэр таанарта баясхалантайгаар ханданабди, таанадтай хани барисаатай байhaараа омогорхонобди. Совет залуушуул таанадта ходоодо туhалха». ФНО-гой залуушуулай организациин генеральна секретарь Бенасертэ БЛКСМ-эй ЦК-гай тугые тэрэ барюулаа. Туг дээрэнь иигэжэ бэшээтэй: «Алжирай залуушуулда Совет залуушуулhaa».

«Манай совет, болгар, француз ханинарта, Мароккодохи манай аха дүүнэртэ бидэнэр халуун баясхалан хүргэнэбди. Ерээдүйн тосхоной түрүүшын шулуу табилгатай дашарамдуулан, энэ барилгада хүдэлжэ байhан бүхы эдир залуу хүбүүд, басагадые политбюрогой зүгhөө амаршалхые хүсэнэб» гээд ФНО-гой политбюрогой гэшүүн Хосен Захуан мэдүүлээ.

«Таанадай эндэ ерэhэн ушар маанарта ехэ дэмжэлгэ боложо үгэнэ. Энэ хадаа уласхоорондын hанал нэгэдэлгын бэхижэжэ байhан тухай, империализмын хүсэнүүдые дэлхэйн бүхы түрүү үзэлтэнэй дахяад амжалтатайгаар илажа байhан тухай гэршэлжэ үгэнэ» гээд тэрэ онсолон тэмдэглэhэн байна.

Ерээдүйн барилгын түрүүшын шулууе Хосен Захуан сугларагшадай нэрьемэ альга ташалган доро табяа.

Роберт Кеннедиин шиидхэбэри

НЬЮ-ЙОРК, августын 24. (ТАСС). США-гай юстициин министр Роберт Кеннеди мүнөөдэр Атлантик-Сити городто нээгдэхээ байhан демократическа партиин съездэ байлсахаяа Массачусетс штадhаа ошохо делегациин тооhоо гараба. Р. Кеннеди Нью-Йорк штадhаа сенадта hунгагдахаар баллатировалха hанаатай байhан тухайгаа мэнэ hаяар соносхохо юм гэнэ.

ҮНЭН ЗҮБЫЕ ХАРАХЫН ТУЛАДА

Америкын 80-аад залуушуулай Кубада айлшалжа ошоhoорнь hapa хахад боложо байна. Тэдэнэрэй олонхинь университедэй федерациин уряалаар ерэhэн студентнэр юм. Сүлөөтэ аралда США-гай гражданинуудай ошохыень хориhон Гүрэнэй департаментые мэхэлхын тула Америкын студентнэр Парижаар... тойрон ниидэжэ, Куба ошоhон байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Куба ошоhон американ студентнэрэй орондоо бусажа ерэhэнэй hүүлээр ямар муу юумэнүүдтэй ушарhаниинь мэдээжэ. 15 жэлээр түрмэдэ хаагдаха, 20 мянган доллар яла түлэхэ аюул тэдэнэй гурбандань тохёолдоо.

—Иимэ юумэ болохо гэжэ мэдэhэн лэ байгаабди,—гээд тэдэ хүнүүдэй хүтэлбэрилэгшэ Эдвард Ламански Гавана ерэмсээрээ хэлээ. — Теэд яагаашье хадань, бодото байдал харахын тула, американ арад зонhoo нюуха гэжэ газетэнүүдэй, баяшуулай угаа ехээр оролдодог юумыень мэдэхын тула эндэ ерээд байнабди».

Залуу американецууд hapa хахад соо бүхы орон соогуур ябаhан, заводуудта, арадай элүүрэй болон hуралсалай газарнуудта орожо үзэhэн байха юм. Хүсэhэн бүхы юумэеэ хараhан, дуратай хүнүүдтэйгээ хөөрэлдэhэн байна.

Тиихэдээ Кубын хүн зоной үнэн зүрхэнhөө, хани ёhoop хандадаг байhыень хаража гайхаа.

Нэгэ барилга дээрэ ошоходомнай, «Американ хани нүхэдтөө амаршалга хүргэнэбди!» гэжэ тэндэхи хүдэлмэришэд баяртайгаар хашхаралдан үгтаа гээд Орегоной Кэролин Фадден гэгшэ хөөрэбэ. «Империализмые үзэн ядадаг хүм. Тиигэбэшье таанарай хани нүхэр байхаб» гэжэ нэгэ байрын эзэн эхэнэр Сьенфуэгус гэдэг городто баригдаhан шэнэ гэртэ ороходомнай хэлээ гээд тэрэл Кэролин хөөрэнэ.

Залуу американецуудай ябаhан лэ газартань ходо иимэ байгаа. «Бидэ гэртээ байhан шэнги ябаабди»,—гэжэ тэдэнэр булта зэргэ харюусана.

Кубынхид американ арад зониие үниинhөө хойшо хүндэлэн хандадаг заншалтай. США-гай хархис этэгээдүүдые эгээлэй американецуудhаа hайн илгаруулдаг юм. Нютагтаа хашуулха мүрдүүлхэhээ айнгүй, Куба ерэhэн залуу американецууд Сүлөөтэ аралай арад зонтой хани барисаа байгуулхые эрмэлзэдэг, США-гай түрүү бодолтоной түлөөлэгшэд байhыень кубынхид мэдэнэ.

США-hаа ерэhэн айлшад экономико болон соёл культурынгаа талаар, түбхын түрүүндэ арадайнгаа гэгээрэлэй талаар социалис Кубын түйлаhан амжалтануудые хаража гайхаа. «Энэ орон үргэлжэдөө hургуули болгогдоод, бүхы зониинь эсэшэ сусашагүй hурана гэхэдэ болохо»,—гэжэ Эдвард Ламански хөөрэнэ.

Гүрэнэй стипендеэр хангагдаhан таба мянган студентнэрэй hурадаг Сьерра-Маэстра хадануудтахи «Минасдель-Фрио» гэдэг багшанарай училищада орожо хараад, айлшад ехээр hонирхоо.

— Ямар гайхалтай гээшэб! Кубын студентнэр үшөө хүлhэ салин абадаг байнал!..—гэжэ американецууд өөhэд зууршаа хөөрэлдэнэ.

Американ хүбүүдэй нэгэн—Мартин Оллгайр иигэжэ мэдүүлбэ: «Холбоото Штадуудтахи олон хүнүүд Кубын революцида дуратайгаар хандадаг гэжэ би мэдэхэб... Кубын зоной үнэн сэдьхэлhээ хандадагыень hайшаанаб, кубынхидай хэhэн, хэжэ байhан юумэнүүдынь намайе баясуулна...»

Эрэлхэг американ хүбүүдэй ошожо хараhан бодото Куба хархис хэблэлэй бэшэдэгhээ тад ондоо байшоо. Американ 80 залуу хүбүүд энэ үнэн бодото байдал тушаа арад зондоо хөөрэжэ үгэхэ байха.

В. МАШКИН,
АПН-эй корреспондент.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: КПСС-эй Центральна Комитет болон СССР-эй Министрнүүдэй Совьедтэ. Н. С. Хрущевой Москвада бусажа ерэhэн тухай. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Путь Ленина» колхоз гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө болзорhoонь урид дүүргэбэ. Республикын колхоз, совхозуудаар таряа хуряалгын болон гүрэндэ таряа тушаалгын ябаса тухай материалнууд. «Таряагаа хуряан абахатаяа хамта намарай паар хахалха гээшэ—таряашадай шухала зорилго» гэhэн түрүү бэшэг.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Экономическа шэнжэлгые үйлэдбэриин участок бүхэндэ ябуулха» гэhэн гаршагтайгаар КПСС-эй Октябрьска райкомой пленумэй тоосоон. Борьёогой совхоздо хонидой үрэжүүлгэ эмхитэйгээр эхилhэн тухай корреспонденци «Шэнэ отарануудай эхин» гэhэн гаршагтайгаар үгтэбэ. «Ферма дээрэхи цехүүд» гэhэн гаршагтай Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Искра» колхозой гахайн фермые даагша К. Митрофановай корреспонденци дотор гахайнуудые нэгэ доро олон hүрэгөөр байлгажа шахан таргалуулха дүй дүршэл тухай хэлэгдэнэ.

Гурбадахи хуудаhанда: Үнгэрhэн долоон хоногой туршада редакцида ороhон бэшэгүүд толилогдобо. Эндэ М. Дряхловай болон А. Игумновагай «Удахагүй үбэл болохонь» гэhэн корреспонденци толилогдоо.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: уласхоорондын байдал тухай hонирхолтой олон мэдээсэлнүүд.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61 корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00202. Зак. № 739.